

ԱՇՈՏ ԳՐԱԾԻ

ԵՂՐԱՅԵՐՈՒՐՅԱՆ
ԱՍՏՂԻ ՏԱԿ

ՀԱՅԿԱՆԻՍ

891.99

14782

4-93 Գրադի. Ա.

Եղբայրության աստղի

կրկ.

8ր.

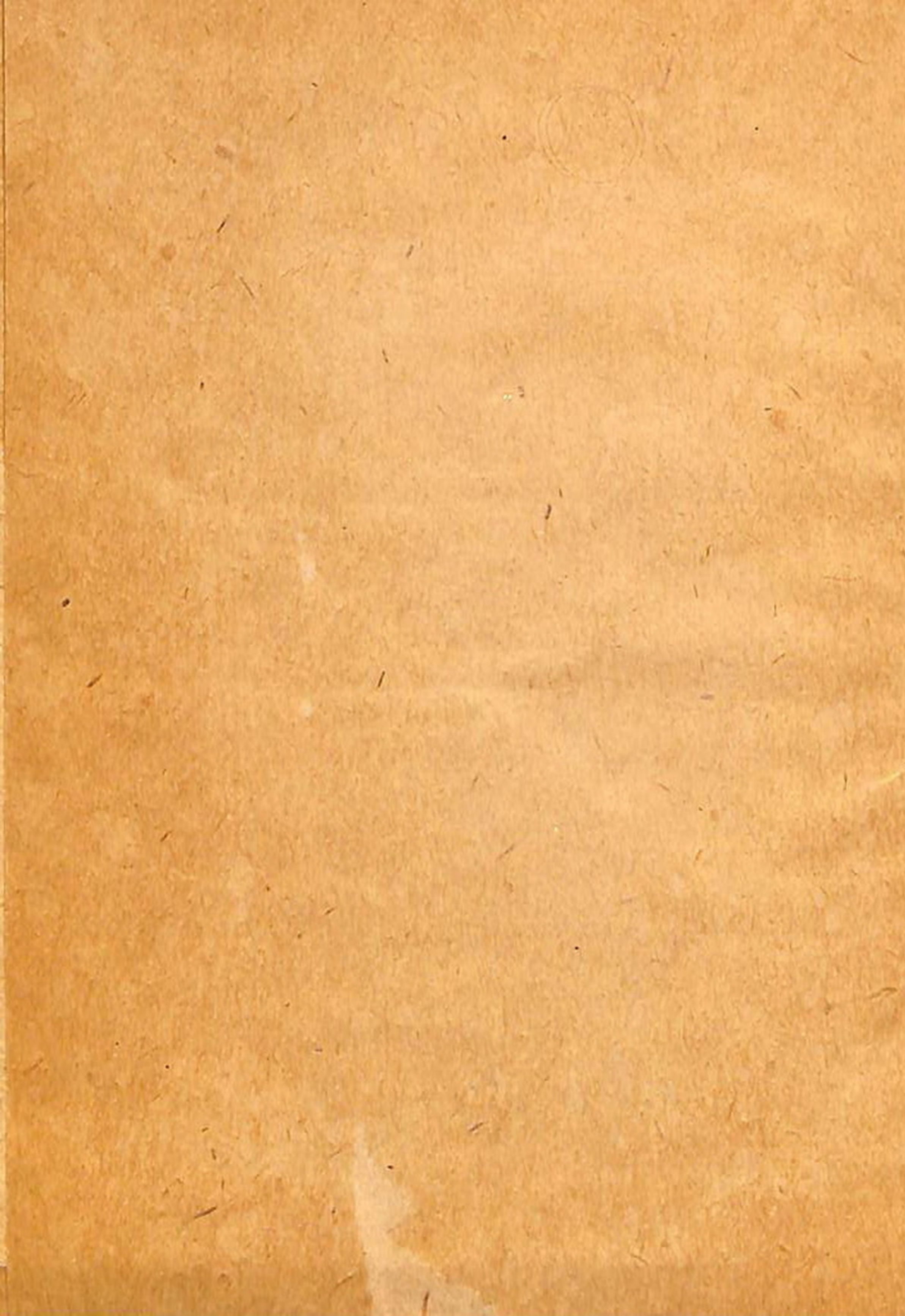
27/5

146

1/5

852

280

ԱՇՈՏ ԳՐԱԾԻ

891.99
Գ. 93

ՍՏՈՒԳՎԱԾ Է 1961 թ.

ԵՐԲԱՅՐՈՒԹՅԱՆ ԱՍՏԴԻ ՏԱԿ

287.11

I
5296
11

ՀԱՅԳԵՏՀՐԱՏ

1949

ԵՐԵՎԱՆ

Շատիկը և դժբախտները նկարիչ ՀՈՎՀ. ՇԱՎՍՐՇԻ

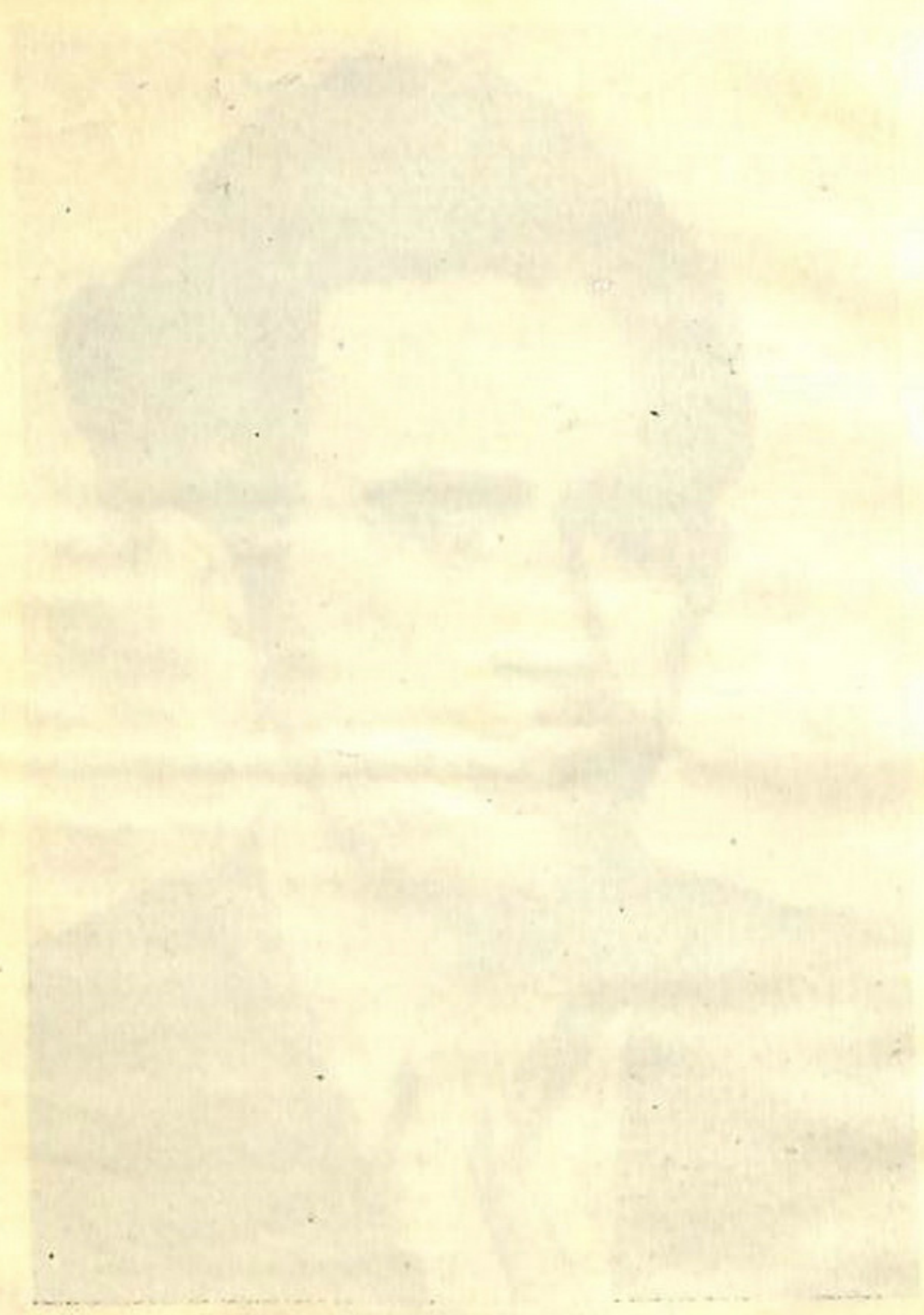
АШОТ ГРАШИ

Под звездой братства

(На армянском языке)

Армгиз, Ереван. 1949 г.

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՆԳՐԱՆ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՆՏԱՌՆԵՐ

Պատուհանից արագընթաց գնացքի
Սիրտս է թռչում անտառները ուսական,
Անց են կենում բանականերով հոծ զորքի
Սոսնուտները, կաղնուտները կուսական:

Մաղվում են լուռ պուրակների ուսերին
Փաթիլները ու մայրամուտը սուտակ,
Իրիկնային մոխիրները եթերի,
Անտառներն են վազում արծաթ ձյունի տակ:

Թվում է թե եղյամներով թաթավուն
Թավ հոնքերը հեռու հեռվից հառած ինձ,
Ողջունում են եղբայրորեն անթախիժ
Ե՛վ անտառներ, և՛ պուրակներ, և՛ թավուտ:

Վուգա, Իրտիշ, Կամա, Դվին գետերով
Դեպի ծովեր, նավարաններ, քաղաքներ
Լողում են լուռ վիթխարազեղ լաստերով
Կաղնիները, սոսիները սեգ ու վեհ:

Հսկաներն այս անտառների հյուսիսի,
Պատերազմից փլատակված գյուղերում
Բարձրանում են իբրև շենքեր հանգեսի
Ու շարաններ նոր տների դալարուն:

Մետաղի հետ եղբայրանում ու անհուն
Ծովն են ելնում նրանք իբրև նոր նավեր
Ու նավարկում խոլ ջրերով զոր գիշեր—
Իմ տերության փառքն ամենուր ծածանում:

Օ, ծառեր այս լայն ամբարներ են դառնում,
Կոլխոզային ոսկե ցորյա՜նը գրկում,
Ու սերմերի բլուրները լուսադուլն
Հսկում անքուն—աստղորեն ջինջ պահպանում:

Կաղնիներն այս, սոսիներն այս կուսակա՛ն
Սեգ սյուներն են նաև հայոց տների,
Տանիքներն են նաև հայոց շենքերի,
Ձեզ կյա՛նք, գգվա՛նք, մով անտառնե՛ր ուսակա՛ն:

Փա՛ռք նոր գարնան ո՛վ անտառնե՛ր հովանիս,
Որ պիտի ձեր կանաչ թևերը փռեր,
Ստեպներից առմիշտ երաշտը բշեք,
Գրկե՛ք, գգվե՛ք հացաստաններն հայրենի:

ԳԵՆԵՐԱԼ ԲԱՂՐԱՄՅԱՆԻ ՓՈՂՈՅՈՒՄ

Այս փողոցով հայ մայրերը խանդակաթ
Իրենց որդոց ճակատամարտ ճամփեցին
Պաշտպանելու մաքուր, որպես ճառագայթ
Սովետները լուսածին:

Այս փողոցով հայ քույրերը քնքշագին
Ընկերացած եղբայրներին աստղաբույլ
Մեկնեցին մարտ հաղթանակի, պսակի
Իբրև մարտիկ, իբրև քույր:

Այս փողոցում հայոց կանանց պատվասուն
Իրենց կյանքի ընկերները խոսք տվին
Առանց փառքի մարտադաշտից շգալ տուն—
Օ՛, փառք նրանց երդումին:

Հաղթանշան անունը այս փողոցի
Մրրիկների խորքից խլած բերինք տուն,
Իբրև ռազմի սխրովթյուն մի քաջածին,
Իբրև դրոշ բոցկլտուն:

Այս փողոցում իմ քնարը երազուն
Արշալույսից մինչև ծաղկումն աստղերի
Զվարթագին խմբերգությունն է լսում
Հայրենաշեն մուրճերի:

Պանդխտության եղերքներից դարձած տուն,
Եղբայրներ՝, ձեր ջանքն եմ երգում ես հիմի,
Որ հայրենի տուֆաքարից զվարթուն
Բույնն եք շինում հայրենի:

Օտարության օվկիանները մրրկալից,
Ծովերն անծայր, անապատները անշունչ
Անկար եղան անջատելու իրարից
Սրտերը մեր՝ լույս կամուրջ:

Երգս եղբոր շրթունքներով անձկալի
Հայացքներն է ձեր համբուրում արևոտ,
Եկե՛ք ինձ մոտ, եկե՛ք ալիք առ ալիք,
Որպես գարնան առավոտ:

Կերտում ենք պերճ այս փողոցը գալիքի,
Երբ գա ճեմի զորավարն այս փողոցով,
Սիրտը նրա ջանքից մեր ծով կալիքվի
Հիացումի դողոցով:

Պողոտան այս անտառներով շենքերի
Կիջնի մինչև Զանգվի ձորը կապուտակ,
Ճերմակ շրթով ջուր կխմի լուսալիք
Ժայռուտների ոտքի տակ:

Ինչպես ծաղկուն մի շյուղի մեջ, Հայրենի՛ք,
Գարունն է ողջ բողբոջներով ցլանում,—
Այս փողոցում հայտնվում են ինձ կերտումի:
Գարունները քո անհուն:

ԵՐԵՎԱՆ

Արարատի ադամանդե աչքի տակ,
Փայլփլում ես հանց մատանու գոհար ակ,
Իմ Երևան, չքնաղ ոստան հայկական:

Վարդ տուֆից ես հարսնաշորերդ կարել,
Հակինթ լույսի աստղեր կրծքին քո շարել,
Իմ Երևան, իմ վարդարան հայկական:

Հովտում լեռանց՝ շուրջպար բռնած երկնի մեջ,
Դու նազում ես նորահարսի նման պերճ,
Իմ Երևան, իմ ծառաստան հայկական:

Մեղր դեղձի, սաթ խաղողի հայրենիք,
Հեղեղվել ես դու գետերով մրգերի,
Իմ Երևան, իմ մրգաստան հայկական:

Ամենուրեք, ուր կա գեթ մի հայորդի,
Նրա մայրն ես, հույսն ես նրա հուր սրտի,
Իմ Երևան, իմ հանգրվան հայկական:

Մայր Արաքսի այն ափերից շարունակ,
Քեզ են թախծում երեք գերված ծիծեռնակ—
Ղարս, Անի, Վան, երեք օրրան հայկական:

Հեռուներից՝ հավքերի պես տարագիր,
Տուն են դառնում պանդուխտ որդիքդ, երկի՛ր,—
Իմ Հայաստան, իմ ապաստան հայկական:

Դեռ ամիերին այս քարաշատ, գովանի,
Կխոյանան նոր քաղաքների գեղանի,
Իմ Երևան, իմ օթևան հայկական:

Ուր եղել եմ երգս քեզ է երազել,
Հրազդանի անուշ աղմուկը լսել,
Իմ Երևան, ծովակ Սևան հայկական:

Սիրտս լիքը երգով, սիրով մի անծիր,
Սն կարոտի ճամփով եկա քեզ այցի,
Իմ Երևան, իմ երգարան հայկական:

ՀԻՇՈՒՄ ԵՍ ԱՐԴՅՈՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Մրհանգ՝ քանասեղծ
Ն. Ս. ՏԻԽՈՆՈՎԻՆ.

Հիշո՞ւմ ես արդյոք Հայաստանը,
Ուր առագաստով արշալույսի
Լողում է տուֆե Նրեանը—
Բանաստեղծական նոր մի տեսիլ:

Արարատ լեռան անթեք կայմը
Հիշո՞ւմ ես արդյոք, հիշում, հիշում,
Ընկղմված երկնի լայն օվկիանը,
Հար անըջացած մով մշուշում:

Մտաբերո՞ւմ ես ծիածանն այն,
Որի թևի տակ հուսով անհուն,
Հողի ժիր մեղուն — սերմնացանը
Շեկ քարերում էլ սերմ է ցանում:

Հիշո՞ւմ ես արդյոք Հայաստանը,
Ուր ծաղկածիծաղ դաշտում ցնծուն,
Ոսկե ձեռքերով իմ աշունը
Ողկույզ է հյուրին միշտ մատուցում:

Մտաբերո՞ւմ ես այն վրանը,
Ուր զվարթ թաս ենք քեզ հետ բռնել,
Ու գովերգել ենք այն հնձանը,
Ուր հուր հեղուկը հայոց ծնվեց:

Հիշո՞ւմ ես արդյոք Հայաստանը,
Ուր շափածո է խոսում Զանգուն,
Ուր երգի կապույտ օրորանը
Օրորում է մեր օրերն անքուն:

ԻՄ ՈՐՄՆԱԴԻՐ ԲԱՐԵԿԱՄԻՆ

Բիրտ, կռպիտ քարն եք մուրճերով տաշում,
Հղկում, քանդակում կառուցման համար,
Շարում եք, շարում շենքեր գեղաշուք,
Գրավիշ, որպես երկնքի կամար:

Պոետն էլ ձեզ պես մուրճերով մտքի
Բառերն է տաշում, կոկում, քանդակում
Եվ գեղակերտում շենքերը երգի,
Ուր սիրտն ու միտքն են հավերժ բնակվում:

Երկիրը թող շատ ունենա, ընկե՛ր,
Ե՛վ շքեղ շենքեր, և՛ անմեռ երգեր...

Երկրորդ Փոփոխություն

1. ԲԱՆՏՈՒՄ

Նրանք նստած էին բանտի
Հատակին ցեմենտ,
Նրանց մասին դեռ կհշուսվի
Բալլադ ու լեգենդ:

Ազատության համար էին
Նրանք ղնդան նետվել,
Շղթաներում ֆաշիստական
Խոշտանգվել, հոշոտվել:

Ճշմարտության համար էին
Նրանք ծեծվել, ծեծկվել—
Մարմինների վրա նրանց
Վառվում էին վերքեր:

Արդարության համար նրանք
Ծղան արյունաքամ,

Բայց շարքերում նրանց չեղավ
Մի թուլակամ անդամ:

— Դեռ կարող եք լինել ազատ —
Կեղծեց դատավորը —
Դեռ կարող եք շխավարել
Ձեր արև օրը:

Դեռ կարող եք փրկել մահից
Ձեր ընտանիքներին,
Եթե միայն դուք լսեք ինձ
Եվ խոսքս մտերիմ:

Դուք կարող եք դեռ ձեր մանուկ
Մանկիկներին փարվել,
Եթե միայն մտերմական
Խնդիրքս կատարեք:

— Որտե՞ղ է ձեր գունդը թաքնվում,
Խնդրեմ, ասեք:

— Բուլղարիայի աստղերի տակ —
Խնդրեմ լսեք:

— Ասեք թիվը Դիմիտրովի,
Պարտիզանների:

— Շատ են քան թե խորունկ ծավիլ
Ջրերն աներիզ:

Ձեր պարուը ո՞րն է, ասեք
Ֆշշաց դատավորը —

— Ստալինն է, հաղթանակն է
Մեր սրտի պարուր:

— Առնվազը պիտի լինել
Խելագար կամ տխամար,
Գերմանական հաղթ զենքի դեմ
Մարտ մղելու համար:

— Խելագարը դատաւորն է—
Խոսեց բուզար մի—
Ուշիուշով մենք լսեցինք
Ճառը տխամարի:

Ծեծից հետո նրանց բանտից
Հանեցին, տարան,
Անունները նրանց վառման
Չի մոռանա Վառնան:

2. ԸՆԿԵՐՆԵՐԻ ՄԱՂԸ

Մնաս բարով, Բուլղարիա',
Մնաս բարով, Վառնա',
Մեզ տանում են սպանելու
Ծովի վրա:

Նրեք հայեր, չոթ բուլղարներ,
Տասը կոմունիստ
Պիտի թաղվենք գիշերային
Ծովում անհանգիստ:

Մնաք բարով, տո'ւն, ընտանի'ք,
Ընկերների բանտի,
Զորոնեք, օ, շփնարեք
Իմ հոշոտված դին:

Շղթայակապ մեզ լուռ տարան
Ֆաշիստական նալով,
Գիշեր է մութ, չենք տեսնի մենք
Փրկության առավոտ:

Բարով, սիրով դուք վայելեք
Բարիքները նրա,
Մեզ էլ հիշեք՝ զբոսնելիս
Ծովի վրա:

Լսվում է հաղթ ոտնաձայնը
Ստալինյան զորքի,
Երազը մեր, Բուլղարիա՛,
Կհաղթանակի:

3. ԵՂԵՈՒՆ

Լողում է նավը, որպէս մի դադադ
Կեսգիշերային ջրերով նիրհուն,
Լուսնի մահիկը — կտարած մի մանգաղ
Կորով ամպերի մութ թփուտներում:

Կանգնած են նավի տախտակամածին
Կաշանավորներն — աստղորեն մաքուր
Խղճի տեր մարդիկ — մշակներ հացի,
Հանքի, երկաթի, պայքարի անքուն:

Նայում են նրանք, օ, վերջին անգամ
Մշխարհին, ծովին, երկնին, եթերին,
Վերջին անգամն են վերջին գիշերի
Յդն ու հովն ըմպում ջինջ, անապական:

Հրացաններից կրակ են բացում
Խաղարում՝ անդեն այդ մարդկանց վրա,
Ընկնում են զարկված ծովը միգամած,
Գրկում է նրանց ծովը, հեծեծում, —

Հեծեծում է խուլ, դուրգուրում նրանց,
Յրորում է պաղ ձեռքերի վրա
Ծովը գիշերվա մռայլ ու մլար,
Ծովը գիշերվա — գիշեր անթափանց:

4. ՄԱՀՎԱՆ ՆԱՎԷ

Կեսգիշերային ջրերով աղի
Սողում է նավը՝ օձ սառնամարմին,
Նրկինքն է վկա այն մեծ եղեռնին
Եվ մեկ էլ աղի ծովը կատաղի:

Նա իր մոլադար ոճրից սարսափած
Սողում է ծովի անհանգիստ հեռվից,
Կարծես փախչում է դու ալիքներից,
Ցասման փոթորկից, մուժից անթափանց:

Սողում է նավը ու նրա վրա
Ֆաշիստ մի դահիճ պարզում է բաժակ:
— Հանուն մեր գերման կապույտ արյունի,
Որ հաղթի պիտի ամեն մի արյան:

Սողում է նավը ու հեռվում արդեն
Լուռ կրակներն են վառնացի վառվում,
Սողում է նավը, ցնծում խավարում.
— Աշխարհը պիտի ծունկի գա մեր դեմ:

Սողում է նավը ու ափ չհասած
Պաշթում է հանկարծ (ահավոր հրաշք)
Պարտիզանական ալանի վրա:
Հրդեհ... ծփում են բոցեր ալեսահ:

Տ. ԶԿՆՈՐՍԻ ԽՐԺԻԹՈՒՄ

Արշալույսը դեռ չէր փռվել
Մանուշակված ծովին,
Դեռ գիշերի թևն էր ընկած
Ալիքներին ծավի:

Ծով գնաց դեռ ծեղը չեղած
Ծերուկ ձկնորս Յանկոն,
Ձկնորսական խեղճ հյուղակում
Դալուկ մոմն էր հանգում:

Ծերուկ Յանկոն գիշերը ողջ
Մի վայրկյան չէր պառկել,
Ձկնորս Յանկոն գիշերը ողջ
Բաց աչքը չէր փակել:

Միտք էր անում որդու մասին,
Որդու մասին մեն մի,
Արտասովում էր սիրտն ալևոր,
Որպես մի ուռենի:

Մութ մի գիշեր սվիններով:
Ճար ու ճրագ որդուն
Եկան տարան, բանտ դրեցին,
Զարձակեցին էլ տուն:

Քանտի ճամբան երկար մաշեց
Ու հիմա լուր չունի,
Արտասվում է կարոտանքից,
Որպես մի ուռենի:

Յանկոն նավակն արդեն ծովն է,
Թիավարում լռին,
Մեկ էլ տեսավ մարդ մի ընկած
Ափի ավազներին:

— Զրահեղձ է մի՞թե անճար,
Մի՞թե մահացած է,
Շփեց նրա դեմքը դալուկ,
Աչքը հաղիվ բացե՛ց:

Բացեց, ապա փակեց նորից,
— Ին՛չ անուշ է քնել,
Քնե՛լ, քնե՛լ, քնե՛լ անվերջ,
Այսպես հանդիստ մեռնել:

Յանկոն նրան դրեց նավակ
Տարավ մոտիկ մի գյուղ,
Դեղ դրեցին, փաթաթեցին
Վերքը արյունաբուխ:

Փռեցին տաք մի անկողին
Վառարանի կողքին,
Խնամում էր իմ հերոսին
Զկնորսուհի մի կին:

Քաջց հիվանդը-մահվան շեմին,
Տենդի ու ջերմի մեջ
Զառանցում էր, հառաչում էր,
Ցավից տնքում անվերջ:

Երբ նա ուշքի եկավ, պատմեց
Եղեռն ահավոր,
Չկնորսական գյուղում փնվեց
Մզո մի առավոտ:

6. ԻՐԱՆՈՒՄ

ա.

Երգած քո փերուն, ով Ֆիրդուսի՛,
Տեսա Թեհրանի ճամփի վրա,
Գունատ էր, ինչպես աշնան լուսին
Ինչպես աստղի շող ամպի վրա:

Պարուրված մութով սև շարսավի
Նա ձեռքը պարզած հաց էր մուրում,
Ոչ ոք չէր հասնում նրա ցավին,
Ոչ ոք էլ նրան չէր գուրգուրում:

Թեկուզ դարունն էլ զվարթ ձեմի
Պերճ պարտեզներում Քիրմանշահի,
Պոե՛տ, շուշանդ պիտի թռչնի
Մագիլների մեջ ահի, մահի:

բ.

Օտար երկնի տակ տխրում ես, սի՛րտ,
Կարոտում հողը քո մայրենի,
Նրաղում անվերջ լուսափթիթ
Մանուկ օրերի քո նշենին:

Օտար երկնի տակ Հաֆիզն անգամ
Քնքուշ գազելով քեզ չի դյուրեցում,
Ուր է թե գտնես նորից ճամփան
Դեպի հայրենիք ու մանկութիւն:

ՄԱՐԿՈՍ

Այնտեղ է թռչում, որպես արտուտ,
Հայրենի երգը, առած թևեր,
Հայրենի արտե՛ր, դաշտե՛ր կապույտ,
Ձեր հովի հետ եմ ծնւզում թևել:

Այնտեղ է թռչում, որպես արտուտ,

Հայրենի երգը, առած թևեր,

Հայրենի արտե՛ր, դաշտե՛ր կապույտ,

Այնտեղ է թռչում, որպես արտուտ,

Հայրենի երգը, առած թևեր,

Հայրենի արտե՛ր, դաշտե՛ր կապույտ,

Ձեր հովի հետ եմ ծնւզում թևել:

Այնտեղ է թռչում, որպես արտուտ,

Հայրենի երգը, առած թևեր,

Հայրենի արտե՛ր, դաշտե՛ր կապույտ,

Ձեր հովի հետ եմ ծնւզում թևել:

•

Այնտեղ է թռչում, որպես արտուտ,

Հայրենի երգը, առած թևեր,

Հայրենի արտե՛ր, դաշտե՛ր կապույտ,

Ձեր հովի հետ եմ ծնւզում թևել:

7. ՏՈՒՆԸ

Նա տուն է շինել Բոսֆորի ափին,
Թողել բոցերի երախում, փախել,
Այն տունը ինչպես թևեր կարապի
Հրկիզվեց ու դորշ մոխիրում թաղվեց:

Նա տուն է շինել ափին Նիրատի,
Այն տան դլխին էլ պայթեց փոթորիկ,
Մի բուռ սև մոխիր սիրտն առած նորից
Նա բռնեց տխուր ճամփան պանդխտի:

Նա տուն է շինել Նրուսաղեմում
(Նրուսաղեմից, օ, շիք սուրբ քաղաք)
Բայց այնտեղից էլ բախտն, ինչպես սամուհ,
Տեղահան արեց իր բնից խաղաղ:

Նա թափառական բեզլինի նման
Վրան էր զարկել ափին Նեղոսի,
Բայց ո՞վ է տվել իմ հեգ հերոսին
Կյանքի մշտական հանգրվան, վրան:

Սովի ճամփեքով մտաւ Լիբանան,
Կառուցեց նա տուն հին Լիբանանում,
Ինչից ծեղ անվերջ բանում էր, բանում:
Նորհում — որդիքս միայն լիանան:

Հայրենադարձի այգը երբ բացվեց,
Քեյրութի տունը ջե՛րմ, եղբայրաբա՛ր
Մի թուխ արարի նա նվեր բերեց —
«Ռուսաստան» նախով ընկաւ ճանապարհ...
.

Տ. ԵՐԳ ՈՂՋԵՐԹԻ

Արարատի ոտքերի տակ
Առուններն են ուր ճովողում,
Երգով պարտեզը ողողում—
Կա մի ճերմակ փոքրիկ տնակ:

Անցո՛րդ, տնակն աչն սպիտակ
Մանկությունն է իմ քնքշաթե,
Շուրջը գարնան գույն- գույն փեթակ,
Մեղուների ճախրանք թեթև:

Երբ դու անցնես աչն տան մոտով,
Դուռը քախիւր ու ներս պնա,
Պառավ մորս դու հշուր մնա,
Կընդունի նա քեզ կարոտով:

Դեղձ կդնի քո սեղանին,
Եվ մի զամբյուղ զվարթ խաղող,
Գինին, որպես կապուտակ ցող
Կմատուցի թասովն աչն հին,

Որով պապս պատվում էր հար
Մեր տան մոտով անցնող բոլոր
Ճամփորդներին ուղեմուր,
Եկվորներին սրտապարար:

Մայրս ջահել քո աչքերում
Եթե տեսնի կորած որդուն—
Ասա շուտով կգա նա տուն
Աշխարհներից հեռու-հեռու,

Ուր նա գնաց, բախտ փնտրելու
Աստղերի տակ պանդխտության,
Ուր շատավ մի շող սակաչն
Մեծ հույսերից իր դալարուն:

Գնա՛, անցո՛րդ, տունն աչն հեռու,
Որի շորսդին վազերը գեղ
Կանաչ գորգեր փռել շքեղ
Ինձ են մնում ամեն դարուն:

9. «ՌՌԻՍԱՍՏԱՆ» ՆԱՎԻ ՎՐԱ

Նավի վրա ո՞վ է հյուանել
Հայրենախոս երգն այս լուսե,
Որ իմ սրտի դուռն է թակում
Հնչյուններով իր նվագուն՝
«Ռուսաստան», «Ռուսաստան»
Տա՛ր ինձ Հայաստան:

Տա՛ր ծովերով փիրուզագեղ
Երանավետ ամին այն շքեղ,
Ուր կարոտով մի քնքշասուն
Թղթայրներս ինձ են սպասում:
«Ռուսաստան», «Ռուսաստան»
Տա՛ր ինձ Հայաստան:

Մնաք բարով, իմ տանջանքներ,
Հայ պանդխտի տառապանքներ,
Թողնում եմ ձեզ օտար ամիին,
Հողում դեպի կյանքի արփին:
«Ռուսաստան», «Ռուսաստան»
Տա՛ր ինձ Հայաստան:

Մինչև վերջին մրուրն անգամ
Վիշտս եմ հանձնում արաբական
Նվագներին, թափառ հովին

Միջերկրական խորունկ ծովին:
«Ռուսաստան», «Ռուսաստան»
Տա՛ր ինձ Հայաստան:

Արարատի ստվերի տակ,
Ուր իմ մայրն է երգում հստակ
Օրորոցս մեղմ օրորել,
Գարուն հազար, դարնան օրե՛ր:
«Ռուսաստան», «Ռուսաստան»
Տա՛ր ինձ Հայաստան:

10. ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

Գիշերային խավարում
Գնացքն ահա կանդ առաւ,
Ճանապարհին մութ, լռիկ
Կսկեց մի կանչ սրտագրաւ.
— Քնա՛ր, Քնա՛ր, Քնարի՛կ...

Կար մի անհուն քնքշություն,
Կար կարոտի մի մրրիկ
Գիշերային այդ կանչում,
Սուղկեց նա իմ ալանջում.
— Քնա՛ր, Քնա՛ր, Քնարի՛կ:

Սե՛րն է արդյոք նա նրա,
Սիրո ծա՛ռն է դալարիկ,
Գիշե՛ր, ճամփեքիդ վրա,
Սոսաւում է քնքշալիք.
— Քնա՛ր, Քնա՛ր, Քնարի՛կ:

Անունը այս կարկաշուն
Կարոտով են ականջում
Գիշերային կանաչում
Քնած թռչուն ու ծաղիկ.
— Քնա՛ր, Քնա՛ր, Քնարի՛կ:

Մայր Արաքսի եղերքին
Անունը այս հարազատ
Նման ազատ մի երգի
Լսում են հող ու երկինք.
— Քնա՛ր, Քնա՛ր, Քնարի՛կ:

11. ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՍՐԻՆԳԸ

Այս սուրբ սրինգը հնչեց մի աստղալից երեկո,
Հովերի հետ անրջեց մի աստղալից երեկո:

Մանուկ սիրտս էր դեռ ննջում օրորոցում եղեգնյա,
Երբ նա երգով ինձ կանչեց մի աստղալից երեկո:

Սիփան սարի ձյունների վրաններից վար իջած
Աղբյուրներով կարկաչեց մի աստղալից երեկո:

Դաշլաշլներում նվագի կաքավիկը տաղ կարդաց,
Եվ եղնիկը թառանչեց մի աստղալից երեկո:

Հայոց վշտի եղեգնուց կտրած այս սուրբ սրինգով
Իմ որբ հոգին հառաչեց մի աստղալից երեկո:

Գաղթին՝ լացով այս փողի՝ օտարության ճամփեքում
Պանդուխտ քույրիկս շրջեց մի աստղալից երեկո:

Վատարանդի հղբայրս իր վերքերի արյունով
Օտար դաշտերը թրջեց մի աստղալից երեկո:

Այս սրնգի օրորով կապույտ քարվաճի դարձի
Հեռուններից ղողանջեց մի աստղալից երեկո:

12. ԹՈՌՆԻԿԻ ԵՐԳԸ

III.

Թեև հայ եմ, ծնվել եմ ես
Արաբական աստղերի տակ,
Երբ մեռել է պապս պանդուխտ
Թողել է մի պայծառ կտակ:

— Թեկուզ երկնից թափվի կրակ,
Դուք կտանեք իմ թռնիկին
Իմ մայրենի, իմ հայրենի
Հայաստանի գիրկը անգին:

Ափսոսում եմ, որ իմ հողնած
Ոսկորները պիտի փռեն
Օտարության ավազներում,
Ուր լոկ վշտեր պիտի փթթեն:

Ափսոսում եմ, որ չպիտի
Հրազդանի ափը տեսնեմ,
Ափսոսում եմ, որ չպիտի
Այն սուրբ ափին տունս շինեմ:

Թեև հայ եմ, ծնվել եմ ես
Արարական աստղերի տակ,
Երբ մեռել ես, պա՛պ իմ պանդուխտ,
Թողել ես ի՛նձ մի լույս կտակ.

Ճանապարհով քո կտակի
Հասա հողը այն տենչագին,
Որի անունը շրթերիդ
Հող ես դառել, պա՛պ իմ անգին:

Հիմա տունն եմ ես այն կերտում,
Որի կարտը քո սրտում,
Պա՛պ, այրվեցիր ու մոխրացար
Պանդխտության անապատում:

Հիմա տունն եմ ես այն կերտում,
Որ բնիկն է իմ գարունի,
Պա՛պ, նման է թռչնիկը քո
Գարնանային մի թռչունի:

Չյունել է թուխ գանգուրներին
Պայծառ փոշին կառուցումի,
Հիմա տունն եմ ես այս կերտում,
Որ արձանդ պիտի լինի:

13. ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁ

ա.

Ես հեռու էի, հեռու՛ւ, շա՛տ հեռու,
Սև պանդխտության տխուր ամերում,
Կանչեց ինձ մանկութ տունը իմ ծանոթ.
— Օ, վերադարձի՛ր, օ, դարձի՛ր ինձ մոտ:

Օտար ճամփեքով փշոտ ու փոշոտ
Թափառում էի թախծով մշուշոտ,
Կանչեց ինձ մանկութ ճամփան իմ կարոտ,
— Օ, վերադարձի՛ր, օ, դարձի՛ր ինձ մոտ:

Ուսերիս վրա վշտաբեկ, տկար
Երկինքն էր օտար կախվել, որպես քար,
Կանչեց հայրենի կամարն արևոտ.
— Օ, վերադարձի՛ր, օ, դարձի՛ր ինձ մոտ:

Եկա հայրենիք, իմ սիրտն է գինով,
Ուղիներ դարձի, ծաղկե՛ք գարունով,
Եղբայրներ՝, դուք էլ մի ջինջ առավոտ
— Օ, վերադարձե՛ք, օ, դարձե՛ք ինձ մոտ:

բ.

Կարծում էի այլևս քեզ չեմ տեսնի տենչագին,
Նվիրական հայրենի՛ք,

Վարժում էի այլևս դու չես շողա իմ վերև:
Հայրենական իմ երկի՛նք:

Ծրջանիկ եմ, երջանիկ,
Արդ քո հողն է համբուրում,
Թափառ որդին քո պանդուխտ,
Ծվ հույսերն են իր փթթում,
Քան կապուտակ մանուշակ,
Քան լեռնային պայծառ տուղտ:

14. ՀԱՅՈՑ ԼԵՂՈՒՆ

Դեղձիների տակ վա՛ռ, ծաղկասուն
 Խորհում եմ — ո՞րն է հայոց լեզուն,
 Եվ դեղձիններն վառ, երազուն
 Ասում են, — մե՛նք ենք հայոց լեզուն:

Սիրած երգերը ժողովրդիս,
 Սիրված գրքերը ժողովրդիս,
 Սրտիս հարցմունքը քնքուշ լսում,
 Ասում են, — մե՛նք ենք հայոց լեզուն:

Իմ նոր, հմայուն Երևանի
 Թաղամասերը վեհ, գեղանի,
 Շենքերն ինքնաոճ ու տուֆասյուն,
 Ասում են, — մե՛նք ենք հայոց լեզուն:

Ե՛վ հերոսները ռազմի ջանքի,
 Ե՛վ հերոսները հողի, հանքի,
 Երկիրս զինում փառքով բազում,
 Ասում են, — մե՛նք ենք հայոց լեզուն:

Տանը, փողոցում, կամ պարտեզում,
 Մանուկներին եմ մեր թուխ տեսնում,—
 Գարնան ժպիտով սիրտս հուզում,
 Ասում են, — մե՛նք ենք հայոց լեզուն:

15. ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Ձեզ կանաչ տեսա, հայրենի հանդեր,
Իմ հոգու հանդն էլ ձեզ պես կանաչեց,
Լսեցի ձեր երգն, հայրենի հաւքե՛ր,
Իմ հոգու հաւքն էլ հովիտում կանչեց:

Արծաթ աղբյուրնե՛ր, ձեզ վարար տեսա,
Սրտիս աղբյուրն էլ հորդեց-կարկաչեց.
Ձե՛զ, ծանոթ ծառե՛ր, ծաղկավառ տեսա,
Իմ սիրո ծառն էլ ծաղկունքով զուգվեց:

16. ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁԻ ԵՐԳԸ

Թողած օտար երկիր, երկինք
Ելա եկա ես հայրենիք,
Խոսում եք դուք, աստղե՛ր երկնի,
Անուշ լեզվով իմ մայրենի:

Թողած օտար հողը տրտում
Ելա եկա հայրենի տուն,
Խոսում ես դու, հո՛ւ հայրենի,
Անուշ լեզվով իմ մայրենի:

Հայոց դաշտե՛ր, հայոց լեռի՛նք,
Վերածնված ու գեղանի
Երգն եմ լսում ձեր հավքերի
Անուշ լեզվով իմ մայրենի:

17. ՔՐՈՋ ԵՐԳԸ

Սարերով դարուն է եկել,
 Չորերով դարուն է եկել,
 Կապույտ հովով, կապույտ ծովով
 Իմ ախպերը տուն է եկել:

Ախպե՛ր, ճամփիդ հովին մատաղ,
 Կապույտ կրծքով ծովին մատաղ,
 Օտարության աշխարհներից
 Քեզ տուն բերող նավին մատաղ:

Մեր բախտն արևոտ է, եղբա՛յր,
 Մեր օրն առավոտ է, եղբա՛յր,
 Քարով եկար դու հայրենիք,
 Քույրդ քեզ կարոտ է, եղբա՛յր:

Նրգիս պես երգ չես լսել դու,
 Շվաքիս հետ չես խոսել դու,
 Մեր հողի պես ծաղկած աշխարհ
 Աշխարհի մեջ չես տեսել դու:

18. ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ ՄԱՐՏԸ

— Դու լսո՞ւմ ես, ընկե՛ր, բլրին այն գեղանի,
Հրազդանի ձորում, ժեռ ավերի վրա
Գարնանային հզոր ամպրոպների նման,
Հրանոթն է թնդում, պատռում կուրծքը երկնի:

— Ես լսում եմ այնտեղ, բլրի ստորոտում,
Ուժանակի ահեղ բյուր շանթերի թափով
Քնկերներս քարհատ քար են անդուլ հատում
Կառուցումի համար մեր վիթխարաթափուր:

— Դու տեսնո՞ւմ ես այնտեղ, ժայռատ այն եզերքին
Հրաբուխ է հողից ումբը շատրվանում,
Ծուխն է սողում դեղին, ինչպես քարվան մեզի,
Ինչպես աշնան ծեփի մառախուղը անհուն:

— Ես տեսնում եմ այնտեղ պայթած քարաժայռի
Փռշիներն են ելնում երամներով ամպի,
Գետն այնտեղից պիտի դուրս գա իր հին ավից,
Հորձանքներով գրկի աղուտները վայրի:

— Դու տեսնո՞ւմ ես այնտեղ, բլուրներից ի վար,
Նյգաբացից մինչև մայրամուտը անդուլ,
Ծ՛վ դիրքեր են փորում, և՛ խրամներ քանդում,
Ինչպես ռազմադաշտում դաժան, փոթորկավար:

— Ես տեսնում եմ այնտեղ շինարարները իմ
Հայնախոր հիմքեր են քրտնաշաղաղ փորում,—
Նոր շենքերում երազ, նոր տներում դարուն,
Եղբայրներ՝ իմ եկվոր, կապրեք դուք մտերիմ:

Որտաում է հեռվում ո՛չ թե հրետանին,
Ո՛չ թե գնդացիին է խոսում բարձրաբարձու,
Ճարտար քարտաշների մուրճերի անհամար
Երգն է մեր ափերում դալալում գեղանի....

19. ԿԱՌՈՒՅՄԱՆ ՆՐԳ

Բարձունքներից այն բլուրների,
Որպես մարմնացած ոսկե ցնորք,
Երևում են ինձ տները նոր
Իմ հայրենադարձ եղբայրների:

Դիտում շենքերը այն տուֆագեղ
Վերհիշում եմ ես հոգուս խորքում
Երևանյան մով մի իրիկուն,
Արևամուտ մի այնքան շքեղ:

Շքակառքով պերճ ու դասական
Դեպի դղյակն էր իր արշավում
Արևը, պարզած ծիրանավուն
Դրոշակները հերոսական:

Արարատ լեռը, կեցած հեռվում,
Որպես զորավար մի ալեգարդ,
Գորովանքներով ջերմ, հարազատ
Դարձն էր արևի դիմավորում:

Ինձ հետ ընկերս հայրենադարձ
Այդ տեսարանը դյուխված դիտում,
Իղձերով պայծառ ու վետվետուն
Սիրտն իր սրտիս դեմ բացեց հանկարծ:

— Հեռվում տենչացի ես շարունակ,
Բնապատկերն այս գեղատեսիլ,
Չորն Հրազդանի ու Մասիսի
Առագաստները ձյունաճերմակ:

Ափերի վրա պանդխտության
Ես երազել եմ միշտ իմ սրտում
Բլուրներին այս կանգնել մի տուն,
Ու երգել ծուխը հայրենի տան:

Անրջել եմ միշտ ես իմ ձեռքով
Բլուրներին այս տնկել այգի,
Որ մանկությունը իմ մանկիկի
Բուրի բուրմունքով ու բերկրանքով:

Այս խոսքից, թեև, եկվոր եղբա՛յր,
Հոսել է միայն մեն մի տարի,
Հառնել է արդեն նոր տների
Անտառն սպիտակ ու նորափայլ:

Գրկում է սիրտս ձեզ իր երգով—
Դո՛վք ձեր իղձերին, ջանքին վսեմ,
Դո՛վք ձեր մուրճերին հայրենաշեն,
Քարերին, թացված ձեր քրտինքով:

20. ԱՅՍ ՓՈՂՈՅԸ ԳԵՂԵՑԻԿ

Այս փողոցը գեղեցիկ, ուր ես ամեն առավոտ
 Զբոսնում եմ սլացիկ ծառերի տակ ստվերոտ,
 Եվ զրուցում մտերիմ իղձերիս հետ բովանդակ,
 Հույսերիս հետ հեռավոր, հույզերիս հետ ներդաշնակ,
 Այս փողոցը երջանիկ ո՞վ է, արդյոք, կառուցել,
 Ո՞ւմ քրտինքով է օծվել:

Այս փողոցը գեղեցիկ, ուր մայթերը հայելի
 Երգն են լսում ուսանող աղջիկների քայլերի,
 Ծիծաղ, քրքիշ արծաթե, և՛ շշուկներ քնքշագին,
 Եվ գաղտնիքներ սրտերի, և՛ քառյակներ մի երգի,
 Ո՞վ է, ո՞վ երջանիկ այս փողոցը կառուցել,
 Ո՞ւմ քրտինքով է օծվել:

Այս փողոցը գեղեցիկ, ուր իմ սիրտն է հմայվում,
 Երբ նայում եմ ու կարոտ նայվածքներով փայփայում
 Նրա կանաչ ափերի երկնասլաց տներին —
 Այնքան նման ծով ելնող վիթխարագեղ նավերի —
 Այս փողոցը երջանիկ ո՞վ է, ո՞վ է կառուցել,
 Ո՞ւմ քրտինքով է օծվել:

Այս փողոցը գեղեցիկ, ուր ցայտաղբյուրներն աննինջ,
 Ամռան տոթին զովության հեքիաթներ են պատմում
 Զինչ,

Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ ձյունների արցունքներով ցուցլուն

Անցորդների ծարաված շրթունքները համբուրում,—
Այս փողոցը երջանիկ ո՞վ է, արդյոք, կառուցել,
Ո՞ւմ քրտինքով է օծվել:

Ով դու, բանվոր իմ ընկե՛ր, ով կառուցող բարեկա՛մ,
Ինչ հետ խոսում է հրաշք այս փողոցը թովչական,
— Դու նման ես հայոց այն երգիչներին անանուն,
Որոնց երգը դարերի շուրթերին չի մահանում,
Մեր քաղաքի մատյանում այս փողոցը՝ երգն է քո,
Գրված քո թուխ ճակատի հայրենաշեն քրտինքով:

21. ՍԵՎԱՆԻ ԱՓԻՆ

Ներշնչանքը այցի եկաւ ինձ կրկին
Թւերը թաց կաթիլներով Սևանի,
Կանգնեց կրկին այն կաթոգին եղերքին
Նրդն իմ՝ ճերմակ աղաւնի:

Աչքերիս մեջ երկրիս շքնաղ ապագան
Վերհիշեցի այն տարինե՛րը հակինթ,
Նրբ դուրս եկար քո ամերից, կապուտան
Հայոց ծովա՛կ երկնախինդ:

Նրբ ջրերդ կանաչահյուս շորերով
Պսակեցին անապատներն անջրդի,—
Ուր երաշտն է թագամորել դարերով,
Թափել հուրերն իր շրթի:

Գրկած դեղին ավազուտներն ամայի
Ալիքներդ դարձան արտեր ցորենի,
Այդեստաններ խաղողներով հմայիչ,
Մրգաստաններ դեղանի:

Հորձանքներդ քաղաքներում, գյուղերում
Անձրևեցին անմար հույլեր աստղերի,
Հեռու հեռվից դիշերային խավարում
Շոյեցին աչքն եկվորի:

Մի իղձ ունեմ՝ մարդու հոգին գարունող,
Ափիդ տեսնել մինչև երկինք սլացած
Քաղաք մի պերճ Սևանակերտ անունով,
Ծաղկածիծաղ, լուսացա՛յտ:

Մի իղձ ունեմ՝ կապույտ թևերդ տեսնել
Փռլած մինչև մեր աչն հողերը մեռյալ,
Որ ծարավ են ջրհեղեղի դարից դեռ,
Որ պիտ դառնան ծաղկավայր:

Մի իղձ ունեմ՝ մերկ ամբերը քո տեսնեմ
Ծառապատած, այգեպատած, անտառած,
Պուրակների սովերներում լուռ լսել
Սոխակի երգ սիրարծած:

Կղզուդ վրա, դեռ քո բոլոր ամբերին
Կբարձրանան ճերմակ տների հանգստյան,
Հայաստանին հյուսիսից էլ հյուսիս կգան,
Կղզան բույրը քո արևի, քո ջրի:

Մի իղձ ունեմ: Կապույտ թռչուն իմ Սևան,
Ես բյուր իղձեր ունեմ կապված սրտիդ հետ,
Հայրենաշեն տենչերիս հետ ոսկեման,
Խառնվիր, լի՛ճ իմ լուսավետ:

22. ՊՈՒՇԿԻՆՅԱՆ ԲԼՈՒՐՆԵՐՈՒՄ

Ամառային մայրամուտի ժամանակ,
Երբ բովանդակ հորիզոնն է ալ թանաք
Թափում Մասսի ձյունածրար ուտերին—
Բարձրացիր դու, անցորդ ընկե՛ր մտերիմ,
Զմրուխտեղեն շղթա կապած գեղանի
Բլուրները, բլուրները Պուշկինի:

Դու այնտեղից վայելչանքով փառավոր
Կհմայվես Երևանով հոյաշեն,
Նկարչագեղ գեղեցկությամբ իր վսեմ,
Արագածի գմբեթներով ալևոր,
Իրիկնային օդով կապույտ, քան գինի—
Գնանք, անցո՛րդ, բլուրները Պուշկինի:

Նրանց ոտքերն այգիներն են լվանում,
Շոգը՝ հովի հովհարներովը վանում.
Հեռաստանում, հնում ամա, անբնակ
Նրկնակարկառ դամնաների մի բանակ

Ծխում է ծուխն իր բշուրավոր ծխանի—
Գնանք, անցո՛րդ, բլուրները Պուշկինի:

Գնանք, անցո՛րդ, բլուրներն այն թավշասուն,
Որոնց լանջով խճուղի է մի հոսում,
Վազում Արզնի, երազական Ծաղկաձոր,
Գեղամա ծովն ու Բազալտի ձորն անդորր,
Դիլիջանի անտառները հովանի—
Գնանք, անցո՛րդ, բլուրները Պուշկինի:

Ուր հնօրյա սալակ մի խուլ ճռինջով
Կանգնեց մի պահ, որ ռուս պոետն անուրջով
Զմայլվի մեր Արարատյան դաշտով սուրբ,—
Այնտեղ մի օր մեր մարմարից գեղանուրբ
Անձեռակերտ հուշարձանն իր կհատնի,
Գնանք, անցո՛րդ, բլուրները Պուշկինի:

23. ԲԱԶԱՆՏԻ ԶՈՐՈՒՄ

Ահա ձորը բազալտի — ապառաժներ լիթիարի,
Քա՞ր է սա, թե ահարկու ժամանակն է ժայռացած,
Կարծես բեկորն է երկնի բարձունքներից ընկած ցած,
Մտորում է այս ձորում՝ աչքը հառած իմ դարին:

Ահա ձորը բազալտի — քարաստան մի անհատնում,
Ահա մարդիկ «Հայքարի» անդուլ բազալտ են հատում,
Ուժանակի թնդյունից ժայռուտաներն են որոտում,
Ու մեքենան քարահատ քարն է զվարթ մկրատում:

Ահա ձորը բազալտի — ահա բազալտն երկնաշուք,
Նա կուռությամբ համբավն իր գրանիտին էլ չի զիջում,
Բազալտը մեր հայրենի դարերի հետ է վիճում,
Դարերի հետ է շնչում և դարերը հավերժում:

Ահա բազալտն, ահա նա, որ հաղթության մեծ ծեղին
Լանջքին դեռի հինավուրց կամրջվեց հաղթ ու վսեմ,
Ուզեց կարծես նա հավերժ Զանգվի շառաչը լսել,
Գալիքներին ընծայել հրաշքները մեր ջանքի:

Ահա բազալտն, ահա նա, կուռ շապիկը շենքերի,
Կուռ շապիկը նորօրյա քաղաքների հոյադեղ,
Ահա բազալտն, ահա նա, ահա մարմինը շքեղ
Հարկերի այն, որ դարնան մովն են սուզվում եթերի:

Ահա բազալտն, ահա նա, որ ոտքերով որմերի
Պիտի քայլի բովանդակ Արարատյան հովիտով,
Ժպտա պիտի հոգեթով կառուցումի հեքիաթով
Ճակտին արվեստը անմահ մեր հանճարեղ ձեռքերի:

Ահա բազալտն, ահա նա, հիմնաքարը քարերի,
Նայի՛ր բոլոր շենքերին մեր ոստանում խոյացող,
Ուներին է բազալտի հառնում տուֆը, ընթերցո՛ղ,
Էպիքական հարկերով լողում գրկում արևի:

Ահա բազալտն, ահա նա: Քանդակագործ ժողովո՛ւրդ,
Արձանները քո հերոս որդիների քաջազուն,
Կերտիր ազնիվ բազալտից, նա քո ոգին երազուն
Հավերժաբար կպահի աչքերում իր երկնալուրթ:

24. ՃԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐ ՍՊԻՏԱԿ

Ճանապարհներ, ճանապարհներ սպիտակ,
Ու՛ր եք, ու՛ր եք դուք սրարշավ սլանում,
Դուք ինչ երազ հեռուներ եք հեռանում
Ավտոների արագավազ ոտքի տակ,
Ճանապարհներ, ճանապարհներ սպիտակ:

Ձորերե ձոր, լեռներե լեռ, արտե արտ
Ձգվում եք դուք նման պայծառ հուշերի,
Հոսում եք դուք, որպես գետեր գիշերի,
Ցողված լուսնի ճաճանչներով լուսարծաթ
Ձորերե ձոր, լեռներե լեռ, արտե արտ:

Քաղաքներն եք դուք գյուղերին կամրջում,
Գրկախառնում, իբրև անգին քույրերի,
Դաշտերն՝ օրրան բերքերի ու բույրերի,
Պարտեզները, պուրակները անրջում,
Քաղաքներն եք դուք գյուղերին կամրջում:

Մերթ վազում եք հովիտներով արևոտ,
Մերթ վար իջնում, կորչում կապույտ ձորերում,
Մերթ թավշալանջ բլուրներով ոլորվում,
Մերթ մխրճվում անտառները ստվերոտ,
Մերթ թավալվում հովիտներով արևոտ:

Ձեր եղբերին, որպես կանաչ վրաններ
Վաղ դարունքից մինչև ոսկյա ուշ աշուն,
Բարդիններն են զմրուխտագեղ խշխշում,
Հողուս հուշում հավերժական հեքիաթներ,
Բարդինները՝ կանաչաթև վրաններ:

Երգերիս հետ կառույցները տարե՛ք ինձ,
Գործարաններն, ավանները նորակերտ,
Քարահանքերն ու կիրճերը այն պղինձ,
Հանքաքարն է ուր լեռնացած որպես բերդ,
Երգերիս հետ կառույցները տարե՛ք ինձ:

Տարե՛ք սիրտս բանշենները մեր այն նոր,
Որտեղ, ինչպես արագիլներն ասլրիլին
Հայրենիքիս կյանքի ծառի ճյուղերին
Բույն են հյուսում եղբայրները իմ եկվոր,
Տարե՛ք սիրտս բանշենները մեր այն նոր:

Ուղեկցե՛ք ինձ այգիները խաղողի,
Անդ, անդաստան սև ցեղերով ծովացած,
Հեռունե՛րը, հեռունե՛րը մեր հողի,
Անձրևներով, արևներով լվացված,
Ուղեկցե՛ք ինձ այգիները խաղողի:

Կանչում են ինձ վրանները հովվական,
Ուր շրթերին եղեգնյա փող նվագում
Մանկությունս մեղեդին է նվագում
Ասերն ի վեր, ձորերն ի վար թովչական,
Կանչում են ինձ վրանները հովվական:

25. ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ

Զյունապատ սարերն առած սրտիս մեջ,
Զյունաքող ձորերն առած սրտիս մեջ,
Զյունաթև ծառերն առած սրտիս մեջ,
Ավտոմոբիլով ես տուն եմ թռչում:

Ճերմակ ճամփանե՛ր իմ թուխ աչքերում,
Գյուղե՛ր, ավաննե՛ր իմ թուխ աչքերում,
Զյունի վրաննե՛ր իմ թուխ աչքերում
Ավտոմոբիլով ես տուն եմ թռչում:

Սևանա սիրուն ծովը իմ սրտում,
Գեղամա սարի հովը իմ սրտում,
Մարդերին մաղված մովը իմ սրտում
Ավտոմոբիլով ես տուն եմ թռչում:

Տանում եմ ինձ հետ դաշտերը խաղաղ,
Զյունի տակ քնած արտերը խաղաղ,
Լճում լողացող բադերը խաղաղ,
Ավտոմոբիլով ես տուն եմ թռչում:

Խաղաղ հերկերի աշխարհն իմ երգում,
Խաղաղ հասկերի աշխարհն իմ երգում
Մեր կուխոզային աշխարհն իմ երգում,
Ավտոմոբիլով ես տուն եմ թռչում:

Դուք եղբայրներն եք երգիս, մաճկալներ՝ ը,
Թուխ արտավարներ՝ ը, ժիր սերմնացաններ՝ ը,
Զվարթ հնձվորներ՝ ը, կայտառ կալվորներ՝ ը,
Ձեզ հետ ավտոյով ես տուն եմ թռչում:

26. ԳԱՐՆԱՆԱՄՈՒՏ

Պատուհանի տակ սպիտակ իմ տան
Ծիծառը երգով իր բույնն է հյուսում,
Ծիծառի երգում, օրորդ եմ լսում,
Թափ անտառների աշխա՛րհ կապուտան:

Ծիծառի երգի հնչյունների հետ
Եկաք ինձ այցի, ծաղկավարս՝ ծառե՛ր,
Սիրոս սուղեցիք, սիլավետ սարե՛ր,
Նորից զովերում ձեր բուրումնավետ:

Շնորհակալ եմ քո երգից, ծիծա՛ռ,
Նա տունս բերեց թևերով ծավի
Լայնությունները ալեհույզ ծովի
Եվ գարունների հեռուներն անծայր:

27. ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Սարերդ ծաղկել, ձորերդ ծաղկել
Զմրուխտ դարունքի շորեր են հագել,
Գարնան ճամփով ես գնում երջանիկ,
Անուշ հայրենի՛ք, քնքուշ հայրենի՛ք:

Վարդերը դարնան շուրթերով վառման
Խոսում են քեզ հետ սիրով անսահման.
— Քեզնով ենք միայն զվարթ, երջանիկ
Անուշ հայրենի՛ք, քնքուշ հայրենի՛ք:

Արտերդ լիքն են ցորենի բերքով,
Լույս արտուտների հայրենի երգով,
Բերքով երջանիկ, երգով երջանիկ,
Անուշ հայրենի՛ք, քնքուշ հայրենի՛ք:

Ես էլ մի հասկ հմ քո կյանքի արտում,
Սիրտս մի արտուտ քեզ գովք է կարդում,
Քեզնով է միայն որդիդ երջանիկ,
Անուշ հայրենի՛ք, քնքուշ հայրենի՛ք:

28. ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Աշխարհասփյուռ զավակներին ժողովում ես,
Հայաստա՛ն,
Ռյուր բնավեր ձագուկներին քաղցրիկ բունն ես,
Հայաստա՛ն:

Լեն — անսահման ծովով ելման երամ — երամ ետ
Կդան,
Նկվորների նվիրական հույսի սյունն ես, Հայաստա՛ն:

Անծայր, անծիր տիեզերքի մի բուռ հողն ես թեև դու,
Պանդխտացած հայի հողում դու անհուն ես,
Հայաստա՛ն:

Ուր էլ եղա, սիրտս լսեց քո երգերը երազուն,
Դու հազարան հեքիաթական մի թռչուն ես,
Հայաստա՛ն:

Օտարության անապատում որդուդ այրված շուրթերին
Արարատի աստեղային անմեռ ձյունն ես, Հայաստա՛ն:

29. ԲԵՐՔԻ ԲԱԼԱՍԴ

Հատիկներն հասուն
Տեսան երազում
Թուխ արտավարին —
Հերկի զինվորին:

Հասկերը հասուն
Տեսան երազում
Ջահել հնձվորին —
Հունձքի զինվորին:

Հասկերը հասուն
Տեսան երազում
Կայտառ կալվորին —
Բերքի զինվորին:

Հասկերը հասուն
Աստղոտ երազում
Սալկերի զվարթ
Ճոխնչն են լսում:

30. ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Տրիրուն բարձրացաւ ոսկե հասկերի
Սոցիալիստական աշխարհի որդին,
Նրա շուրթերից թռած խոսքերից
Բուրեցին բերքերն անեղր արտի:

Նրա պարզ, պայծառ խոսքում իմաստուն
Տեսա դաշտերը ես Հացառատի —
Ճանաչ ու կանաչ ծովերը հորդուն
Ցորենի, դարու և կտավհատի:

Տեսա հակինթե օրերը հունձքի,
Երբ կոմբայներն են խնդուխամբ լողում
Հորդ հեղեղներով բարեբեր բերքի —
Մեր համայնական հացը ժողովում:

Գեղեցկաբլուր դեզերը տեսա
Խարտյաշ խուրձերի ու բարդոցների —
Տնակներ էին թվում լուսազարդ,
Կանգնած եզրերին զվարթ կալերի:

Տեսա մանուշակ օրերն աշունքի,
Երբ շարասյունով տրակտորների
Դաշտն են արշավում վարի ու հերկի
Մարդիկ իմ երգի ժիր ու մտերիմ:

Տեսա ես ձմռան օրերն սպիտակ,
Երբ հերկած, ցանած դաշտերը մոլժում
Քնում են անուշ ձյունի թևի տակ,
Ոսկե հատիկի հեքիաթը հյուսում:

Տեսա ես դարնան օրերը իմանալ,
Երբ աշխատանքը առնում է թևեր,
Երբ քաղհանում են արտերը անափ,
Հասկերն, արձակած զմրուխտյա թփեր:

Տեսա ես նրանց, դաշտերի մարդկանց,
Որ գիտեն հողի լեզուն իմաստուն,
Նրանց հետ բաժակ բռնեցի սրտանց
Լի մեր խաղողի հրով զվարթուն:

— Ձեր կենացն է այս թասը — գոչեցի —
Հայրենի հողի մեղվաջան որդի՛ք,
Թևերն է փռել փառքը ձեր անձիւր
Սևանի ափից մինչ ծովը Բալտիկ:

Երկրորդ բաժակը ըմպենք հայրենի
Հողի կենացը ջի՛նջ, անապակա՛ն,
Կենացը ձմռան, ամռան, դարունի,
Կենացն աշունի՝ բերքառատ այնքան:

31. ԵՍ ԵՐԳՈՒՄ ԵՄ

Ես երգում եմ իմ երկիրը, որտեղ խոսքը առաջնորդի
Դառնում ցորեն արտեր անհուն,
Հորիզոնից հորիզոն է փեշը հանում,
Լսում երգը հացի երգիչ լույս արտուտի:

Ես երգում եմ իմ երկիրը, որտեղ իղձով առաջնորդի
Որդիները աշխատանքի
Դարպասներն են բացում հողի բյուր ընդերքի
Ի անսպառ հարստություն ժողովրդի:

Ես երգում եմ իմ երկիրը, որտեղ խոհը առաջնորդի
Խուլ մի կիրճում, կամ ամալի տափաստանում
Հիդրոշեն է վայրի գետի կրժքին դառնում,
Որ միշտ երկրի երակներով, ինչպես արյուն
լույսը հորդի:

Ես երգում եմ իմ երկիրը, որտեղ կամքը առաջնորդի
Դառնում երամ կուռ նավերի,
Ակոսում է կապույտները ծովի ծովերի,
Որ թշնամին չքվրդովի անդորրը մեր առավոտի:

Ես երգում եմ իմ երկիրը, ուր նայվածքը առաջնորդի
Հույս է դառնում,
Հույզ է դառնում,
Հավերժանում աչքերի մեջ իմ սերնդի:

Ես երգում եմ իմ երկիրը, ուր ծխամորձն առաջնորդի
Մրրիկներից հետո նորից խաղաղ կեցած Մասսի նման
Զյունանման ծուխն է ծխում խաղաղության,
Խառնում լեռները լվացող եթերային թարմ կապույտին:

32. ԵՂԲԱՅՐՈՒԹՅԱՆ ԱՍՏՂԻ ՏԱԿ

Ես Ռուսաստանում լաշն ու աներիզ
 Զենքի ընկերներ ունեմ մտերիմ,
 Նրանք Ռուսիայի կաղնիներն են կուռ,
 Կուխված շանթերում, ամպրոպում դարհուր:

Խոհուն Նեմանի կապույտ ափերին
 Ես շատ ընկերներ ունեմ մտերիմ —
 Զինջ ալիքներն են նրանք Նեմանի,
 Հորդած դաշտերով կանաչ, կենդանի:

Ես Ուկրաինական լաշներում բոլոր
 Զանքի ընկերներ ունեմ բյուրավոր, —
 Սերմնացաններ են նրանք ծով հացի
 Եվ փառքի, երգի մի երջանկածին:

Ես փեշերի տակ ծերուկ Կաղբեկի
 Բախտի եղբայրներ ունեմ կաթոգին,
 Բաղեններն են քո նրանք, Վրաստա՛ն,
 Բարձունք են ճախրում վեհ ու անասան:

Իմ բյուր եղբայրնե՛ր անծայր Միության,
 Անմար աստղի տակ մեծ եղբայրության
 Լեռանց շարքերի նման աննկուն
 Կեցած ենք մենք կուռ կյանքի փոթորկում...

Բ Ա Լ Լ Ա Դ

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱՇԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

1.

Սեղանիդ վրա, ո՛վ ընթերցող,
Թարմ թերթերի հավքերն իջել,
Երգում են քեզ երգ մի ջերմաջերմ—
Զգում ես դու քեզ մերթ անտառում,
Ուր երգում է մի հրաշք դարուն,
Մերթ բարիկադում խուլ պայքարի,
Ուր հոսում է կյանք, արյուն ու մահ...

...Նա, գրաշարն այն, որի դեմքին
Ժպիտն է ցոլում հույզերից վառ,
Որի մատները 'արագ ու վարժ
Սև են համբույրից բյուր տառերի,—
Շարել է աղոտ լույսերի տակ
Լենինյան դեկրետն այն իմաստուն,
Որ Սովետական իշխանություն
Բովանդակ երկրով ազդարարեց,
Ծածանվեց, որպես մի այգաբաց—
Հավիտյան անմար, անմայրամուտ:

Նա, դրաշարն այն, դիշեր ցերեկ
Աշքերը գամած գորշ տառերին,
Շարեց հարազատ մեր պարտիայի
Պատմությունը մե՛ծ, հերոսակա՛ն,
Զինված է որով երկիրը ողջ,
Ժողովուրդներով բազմալեզու,
Սակայն միասիրտ ու միախոհ:
Նա, դրաշարը այն լուսկայաց,
Հայրենապաշտպան դնդերի հետ,
Կոշմարի, ծանր մի երազի,
Օ՛, այնքան նման մի առավոտ,—
Խրամատները մտավ ռազմի:

Հիշում է, երբ իր թարմ արյունով,
Կամ արյամբ զենքի ընկերների—
(Սևաստոպոլում, Կերչում, Դոնում)
Շարվածքներն ամբողջ արնոտվեցին,
Տրանշեյներում, խրամատներում
Նդան ցիր ու ցան, որպես սերմեր
Ակոսների մեջ հերկվող դաշտի:

Հիշում է հետո օրերն այն վառ,
Երբ թևեր առած նրան էին
Հասնում գերագույն, մեր հանձարեղ
Հրամանատարի ձեռքով գրված
Հրամանները վե՛հ, հաղթապա՛նծ—
Երբ դրաշարն այն փոքրամարմին,
Նման հսկա մի զորավարի,
Տառերի զորեղ զորաշարժ էր
Կատարում անզուսպ մի ցնծությամբ,
Տառերի, որ կուռ դասակներով,

Գումարտակներով ու գնդերով,
Դիվիզիաներով գլխարդիական,
Ու բազմակորպուս բանակներով
Գրոհի էին գնում, ընդդեմ
Ոսոխի վայրի ու խուժադուժ,
Հերոսանում ու անմահանում:
Աշխարհափրկիչ մեր զորքի հետ,
Նրա մատներով շարված բոլոր
Խոսքերը, որպես առաջապահ
Զինվորներ, մտան քաղաք բազում՝
Բելգրադ, Բուդապեշտ, Պրագա, Բեռլին...

2.

Նա խաղաղության թևերի տակ
Շարում է հիմա Կոմունիզմի
Թվերն իմաստուն, հայրենաշեն,
Թվերն այն, որոնց կամարի տակ
Դնեպրոգեսն է շողում կրկին
Համաստեղությամբ բազմաբազում,
Գործարաններն են ծխում խաղաղ
Ծխաններն հսկա երկինք սուզած,
Ցորեն արտերն են հովածածան
Հասկերի ոսկե սրինգներով
Նվազում երգը առատության:
Դոնբասի հարուստ, խոհուն հողում
Ժայռեր — քերժերն են քարածուխի
Փլվում, որպես սև աշտարակներ,
Ու վազոններով վազում երկրի
Ծայրերը բոլոր մոտ ու հեռու:

Ու սոսիներն են դառնում ճերմակ
 Տներ, ավաններ ու գյուղակներ.
 Իմ բազալտակերտ, նորաշեն տան
 Պատուհանի տակ վարդն է բացվում
 Սպիտակ, որպես թուփ ամպերի:
 Նա, գրաշարն այն, որպես որդին
 Մեր ճշմարտախոս, մեծ մամուլի,
 Ճառերն է շարում իմ հարազատ
 Առաջնորդների, աշխատանքի
 Բովանդակ մարդկանց, երգերը նոր,
 Պոեմները նոր պոետների,
 Ու գրողների վեպերը նոր,
 Որոնց էջերով խբրեւ երկրի
 Տափաստաններով ու լեռներով
 Անցնում է մարդը անդուլ ջանքի՝
 Մեր ժամանակի հերոսը մեծ:

Դասագրքերն է նա իմ մանկանց
 Շարում խնամքով, սիրով մի նուրբ,
 Որոնց էջերից ուրախ, խոհուն
 Խոսքերն են թնդում կենսապարար
 Մայակովսկու, Մաքսիմ Գորկու,
 Շեչենկոյի և Տիշինայի,
 Ռուսթավելու և Թումանյանի:

Օղանավերով կամ նավերով,
Գնացքներով կամ քարվաններով,
Կոմունիստական, շիտակախոս
Արտադրանքը գրաշարի
Գնում է, գտնում ընթերցողին—
Ե՛վ ինժեներին, և՛ բանվորին,
Ե՛վ ղորավարին, և՛ զինվորին,
Ե՛վ նավապետին, և՛ նավաստուն,
Կոմբայնավարին, տրակտորիստին,
Ջկնորսին, հովվին, այգեպանին,
Ե՛վ առվակարկաչ մանուկներին:

Ահա վերջերգը իմ բալլադի—
Կեցցե՛ն, բյուր կեցցե՛ն աշխարհով մեկ
Գրաշարները Կոմունիզմի:

ԽՆՉ Է ԵՐԱՋՈՒՄ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

ԽՆՉ է երազում բանաստեղծը,
Երբ թափառում է մեն ու մենակ
Այազուտներով անծայրածիր,
Ուր դարեր շերտեց մի ծիծեռնակ:

—Նա երազում է մով Սևանի
Ջրերը տեսնել ավազներում
Դարձած պարտեզների թարմ, գեղանի,
Ափերն ընկղմված կանաչներում:

Նա երազում է որթատունկի
Հեկտարներ տեսնել փոված այստեղ,
Վազերից կախված, որպես հակինթ,
Ողկույզների վճիտ, հրաշագեղ:

Նա երազում է տեսնել անամալ
Այս աղուտները ջինջ լվացված
Քո հորձանքների, լիճ Սևանա',
Մարդկային ուժով մեր նվաճված:

Նա երազում է օրն այն պայծառ,
Երբ սերմնացանը հողում այս լերկ
Շաղ կտա սերմեր հույսով անծայր,
Եվ հունձ կհնձի լի, աստղաբերք:

ԱՆԱՊԱՏՈՒՄ ԵՐԵԿՎԱ.

Իմ երազները դուք եք, պարտեզներ,
Ծառախմբերով սպիտակաճյուղ,
Զորերը ի վեր, սարերը ի վեր
Հեղեղվել եք դուք, արևացնցուղ:

Իմ երազները դուք եք, պարտեզներ,
Կանաչ կղզիներ մրգով կուսական,
Բա՛ց է ձեր հանդեպ հովիտն իմ երգի
Փթթեցե՛ք այնտեղ ձմեռը անգամ:

ԱՅԳԵԿՈՒԹ

Խարտյաշ քարվաններ աշնան ծառերի,
Կապույտ ձորերում մեր իջեվանած,
Արդ վար ենք բերում մեջքից ձեր հոգնած
Հակինթ բեռները հասուն մրգերի:

Թող խաղողը ջինջ, խնձորն աստղային
Դեղձն ու նարինջը շուրթով դեղանի
Հեռու հյուսիսի ճերմակ սեղանին
Երգեն հարավը իմ արևային:

ՏՈՒՆՍ ԳԱՐՈՒՆՆ Է...

1.

Տունս գարունն է կանաչ դռներով,
Տանիքը իմ տան երկինքն է կապույտ,
Երթիկիս ծուխը ամպերն են անփուլթ,
Տունս գարունն է կանաչ դռներով:
Երբ անց եմ կենում ծաղկուն լեռներով,
Ճշում է սիրտս անհոգ, անձանձրուլթ.
— Տունս գարունն է կանաչ դռներով,
Տանիքը իմ տան երկինքն է կապույտ:

2.

Գրքիս էջերն եք դուք, դաշտե՛ր գարնան,
Դուք, դալարագեղ անտառնե՛ր բոլոր,
Դուք, սարե՛ր, ձորե՛ր ոլոր ու մոլոր,
Գրքիս էջերն եք, աշխարհնե՛ր գարնան:
Արտե՛ր, արտնե՛ր, այգինե՛ր փարթամ,
Ե՛վ երկինք, և՛ ծով կապույտ, քնքշորոր,
Գրքիս էջերն եք դուք, դաշտե՛ր գարնան,
Դուք, դալարագեղ անտառնե՛ր բոլոր:

Ծնվեցի հեռու այն լեռներում,
 Աստղերի ճերմակ ոտքերի տակ,
 Որպես մի հստակ կապույտ գետակ
 Ծնվեցի հեռու այն լեռներում:
 Երգն իմ արծվային շի մեռնելու
 Ափունքներին այն ժայռակուտակ,
 Հռավո՞ր հեռո՞ւ այն լեռներում,
 Աստղերի ճերմակ ոտքերի տակ:

Ազատութեան դրոշ-ֆէզ փա՛ռֆ...
Վ. ՏԵՐՅԱՆ

Կանաչ օվկիանոս Արարատյան հովիտի
Դալարում է փառքերի մեջ առհասկա,
Կորով տալով, ավյուռն տալով պոետի
Քնարական նվագներին քնքշավետ:

Հայաստանը մեր գովանի, հայրենի,
Երգի՛ր, պոե՛տ, երգի՛ր, սակայն ավելի՛
Հավերժակա՛ն դրոշակը կենինի,
Այնքա՛ն նման աշխարհաշող արևի:

Հայաստանը քո ծաղկում է լոկ նրա
Ազատավե՛տ հովանու տակ վեհանիստ,
Թող հար ծփա՛ երկրիդ վրա, քեզ վրա
Հրաշագործ դրոշակը ծիրանի:

Ողջո՛ւյն քեզ, բախտ նոր պոկաւի,
Ողջո՛ւյն, ողջո՛ւյն,
Նման ես դու լեռան գետի
Մի պաղպաջուն:

Խմում եմ քո անապական
Հորդ ակունքից
Ու զգում ինձ, և՛ երջանիկ,
Ե՛ւ անկսկիծ:

Մերթ դարձնում ես երգս զինվոր,
Մերթ սերմնացան,
Մերթ կայծակ ես գլխին կապում,
Մերթ ծիածան:

Մերթ դարձնում ես նրան դու հույն
Մի պարտիզան,
Մերթ էլ հայոց պարտեզներում
Մի պարտիզական:

Մերթ մութն ես դու ձեռքին դնում
Քար տաշելու,
Մերթ բահ՝ դաշտում ճերմակ ջրանցք
Մի քաշելու:

Ողջո՛ւյն քեզ, բա՛խտ նոր պոեմի,
Ողջո՛ւյն, ողջո՛ւյն,
Նման ես դու լեռան գետի
Մի պաղպաղուն:

ԱՏԵԼՈՒԹՅՈՒՆ
(Դաշնակներին)

Դուք որ սրբության անունից ճառում,
Սրբապղծաբար ամբողջ աշխարհում
Ցրը ցերեկով ազգ եք վաճառում—
Ատում ենք մենք ձեզ, մեր արդար ցասման շանթն է
շառաշում,
Ձեզ մահապատժի սյունի մոտ կանչում...

Դուք, որ բնավեր հավքերի նման պանդուխտ հայերին—
Հայրենակարոտ պատանիներին, հայրենաժարավ իմ
հղբայրներին

Անգլո-սաքսերի հրանոթների երախն եք քշում—
Ես՝ արդարախոս երկրիս շուրթերով
Դահիճներ եմ ձեզ ցասումով կոչում:

Դուք, որ Մարշալի
Պատերազմական սև մահակառքն եք ճորտաբար
քաշում,

Իմ սովետական նոր աշխարհի դեմ անքուն քինով լի—
Ես՝ արդարախոս երկրիս շուրթերով
Ձեզ էլ մարդակեր ու աշխարհավեր նոր պատերազմի
Նենգ հրձիղներ եմ ցասումով կոչում:

Ատում եմ ես ձեզ, դուք որ Հալեպի
Հողն էք ողողում արյամբ սրբազան
Հայրենասերի, որ աչքը դեպի
Ափերն է հառել մեր ազատութեան:

Ատում եմ ես ձեզ, թունադեղ խժեր,
Մազաշափ անգամ դուք շեք տարբերվում
Ջարդարարներից տաճկական այն նեո,
Որոնց սրերին կա հայի արշուն:

Ատում եմ ես ձեզ, ագռավներ կռուան,
Իջած ֆաշիզմի աղբակույտերին,
Որդեր եք փնտրում կտուցներ սրած,—
Հմայում է ձեզ փայլը դուլարի:

Դուք վաճառվեցիք Հիտլերին երեկ,
Վաճառվում եք արդ դուք Տրումենին,—
Շներն եք դուք այն, որ դիշեր-ցերեկ
Հետեւում են միշտ այլոց քարվանին:

Ատում եմ ես ձեր թերթուկներն ամեն,
Որոնց էջերից կաթում է սև թույն,
Ե՛վ ոխ, ե՛վ մոլուցք, ե՛վ նզովք, ե՛ քեն,
Ե՛վ դավե՛ր, դավե՛ր, բյո՛ւր բանսարկութուն:

Ատում եմ ես ձեզ, դուք որ երկիրն իմ
Ամայացրիք, որպես անապատ,
Մոխիր մաղեցիք դուք հայ արտերին,
Մոխիրն ընտրելով իբրեւ ճանապարհ:

Հայրենի դաշտերն մենք գութանեցինք,
Հասկավորեցինք հողերը խոպան,
Բոլշեիկներ ենք մենք փոթորկածին,
Բոլշեիզմով է գրիշս հպարտ:

Դուք մեր դաշտերը ցողեցիք արյամբ,
Մենք արծաթեցինք ջրանցքներով ջինջ—
Հայ խաղողենին մոխիրից հարյավ
Հույս ողկույզները կախված ականջից:

Դուք մեր գյուղերը փլատակեցիք,
Գեղակերտեցինք քաղաքների մենք նոր,
Հոյաշինեցինք շենքեր սլացիկ,
Որպես երազանք, որպես լույս ցնորք:

Տեղահան արված բովանդակ մի ազդ,
Սփռվեց որպես ամառ աշխարհով,
Մենք հավաքում ենք ափերից տատասկ
Հանց մի բուռ գոհար, գուրգուրում սիրով:

Ատում եմ ես ձեզ, տողերս մեկ-մեկ
Ձեր սև դագաղի տախտակին դամում,
Դուք ժառանգել էք միայն մահու մեզ—
Մենք գերեզման ենք ձեզ իջեցնում:

ՀԱՐԱՋԱՏ ՆԵՎԱՍՏԱՆԵՐ

ՀՅՈՒՍԻՍԻՆ

Սիրում եմ ես քեզ, ճյուղանիստ Հյուսիս,
Ինչպես Պուշկինն է սիրել Հարավը,
Անհագուրդ է իմ սիրո ծարավը,
Անհատնում է միշտ ակունքն իմ հույզի:

Ես քեզ հյուր դալիս, — հայոց լեռների
Բոլոր աղբյուրներն՝ արծաթ շուրթերով
Շշնջացին ինձ, — ողջուն տար սիրով
Բոլոր ոռոսական ակնաղբյուրներին:

Եղնիկի աչքով Սևանը վիտ-վիտ
Հաջվարդ լճերի նուրբ լեզվով ասաց. —
— Բոլո՛ր լճերին, ծովերին ոռոսաց
Տար իմ քնքշանքը՝ քո քնքշանքի հետ:

Բերկրուն բարբառով խնդրեց ինձ Զանգուն,
Երկրիս գետերի չքնաղ թագուհին.
— Տա՛ր դու կարոտս իմ լուրթ քույրերին —
Ռոսաց գետերին՝ խորունկ ու խորհուն:

Մեր Արարատյան դաշտն արտով հուռթի
Ինձ գրկեց, որպէս գորովազեղ մայր,
— Ռուս սրտի պէս միշտ լա՛յն, միշտ անծա՛յր
Ռուս ստեպաներին սիրտս տար, որ'դի:

Սարերի պսակ սարը Արարատ
Խոսեց բարձունքից մեր շնաշխարհիկ.
— Կրծքիցս մի բուռ ձյուն ա՛ռ, տար, խառնի՛ր
Ռուսաց ձյուներին՝ անհուն, անարատ:

— Հյուսի՛ս իմ, Հյուսի՛ս, հայոց բնության
Սերը՝ դա սերն է իմ ժողովրդի,
Եվ ես եմ նրա երգսաւան որդին,—
Երգով բերել եմ քեզ սերն այդ վառման:

ԿՐԵՄԼՅԱՆ ԵՂԵՎՆԻՆԵՐԸ

Եղևնիների մի պատ երկնադուլն
Կանգնած է Կրեմլի որմերի տակին,
Խանդում են նրանց, Արա՛քս իմ անքուն,
Բարդիներն անուշ քո հին եղերքի:

Եվ սոսիներն են խանդում հյուսիսի,
Եվ կեչիները արծաթասաղարթ,
Եվ պայծառ, նման պատանու հույսի,
Անծայր աշխարհի ծառերն անաղարտ:

Եղևնիներն այս խինդով են տեսել
Ծիածանները բյուր սալյուտների,
Լսել են նրանք հրաշք, հաղթաձայն,
Գարնան որոտներն հրանոթների:

Եղևնիներն այս խինդով են լսել
Հիմնը հաղթության զորահանդեսի,
Բեռլինադրավ քաջերի լուսե
Հեղեղն են տեսել, որպես մի տեսիլ:

Նրանք տեսել են մեծ զորավարին,
Կանգնած նավաձև վեհ տրիբունին,
Որի առաջին՝ հար հավատարիմ
Բազմության ծովն է ծվում իր տոնին:

Եղևնիներն այս տեսել են դերիշ
Քանի՛ լույս նայվածք ու քանի՛ ժպիտ,
Շքերթի ելած ջինջ աղջիկների,
Պատանիների կորովալիթիթ:

Նրանք՝ աչքերում ճաճանշ կամ եղյամ՝
Տեսել են բոլոր ուխտավորներին,
Որ այցելում են շարան առ շարան
Դամբարանի մեջ նիրհող լեռնինին:

Ես մի հայ պոետ, իմ եղևնիներ,
Նախանձում եմ ձեր լուսեղեն բախտին,
Երանի երգս միշտ ձեզ հետ կանգնեմ
Շուքում այս վսեմ, աստղակիր քերդի:

ԿԱՐՄԻՐ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄ

Հույսերն են ցայտում, կապույտ իրիկո՛ւն.
Հայնանիստ Կարմիր հրապարակում:

Շրջում եմ Կրեմլի վեհափառ շուքում —
Հայնանիստ Կարմիր հրապարակում:

Հրապարակն այս — երկնագույն բազալտ
Այնքա՛ն, այնքա՛ն է հոգուս հարազատ:

Քարերն այս կապույտ հուշում են մի երբ
Օվկյանի նման լայն ու անեղերք:

Մերթ երգում ես այդ քայլերն եմ լսում
Բանակաների մեր հաղթական, հզոր,

Մերթ մեր տանկերի ու հրետանու
Դղրդյունները փառահեղ, անհուն,

Մերթ դոփյունները հեծելազորի
Նման լեռնային հորդ ջրվեժների,

Մերթ ողջյունները ծփացող երթի՝
Ի պատիվ անպարտ, Մեծ անաջնորդի:

Մերթ տաղեր քնքուշ ու սրտագրավ,
Մերթ էլ քայլերդներ կորովաշռայլ:

Հաչրենիքը իմ դարնանաբողբոջ
Բազում ազգերի լեզուներով ողջ

Ապրում է, շնչում օվկյան աշդ երգում,
Չկա նման երգ ողջ տիեզերքում:

Լալնանիստ Կարմիր հրապարակում,
Սի'րտ, լսի'ր, տնգամ քարերն են երգում:

ՊՈՒՇԿԻՆՅԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄ

Հանդիպում եմ ես այստեղ Պուշկինին,
Ջրուցում ենք ջերմ ու որպես գինի
Ըմպում եմ նրա խոսքը վեհանի:

— Կովկասի՞ց ես դու... օ, Կովկաս, Կովկաս,
Ուր աստղերն ամրան ճերմակ շողերով
Հուսավորեցին աքսորի ճամփա...

Ուր ինձ լեռները եղբայրներ եղան,
Գետերը՝ քույրեր, ուր հար ինքնիշխան
Ազգերը ինձ հետ նստեցին սեղան,

Բռնեցին թասեր լի գինով բոսոր,
Ինչպես արշալույս, ինչպես շոգ կեսօր,
Ինչպես արևի հուրերը հզոր:

Ուր ես հասկացա լեռնային լեզուն,
Ջրվեժի նման հախուռն ու խոսուն
Բարեկամության ու սիրո հասուն:

Ծանոթ են բարձրերն ինձ Արարատի,
Ջանգերը նրա կուռ ադամանդի,
Հայացքն են շոյել խռով աչքորդիս—

Ես հալածական դաժան մի դարի,
Ձեր սուրբ հովիտի մամռած մի քարին
Գրեցի օրհներգ կյանքի, պայքարի:

Այն քարի վրա թող նստեն միայն
Արժիւնները սեզ մեծ ազատության,
Երգեն բարձունքի երգը հաղթական:

ԼԵՆԻՆԻ ՏՈՒՆՐ

Ալեծուփ, խորունկ Թեմզայի ափին,
 Մի բանվորական հին թաղամասի
 Խաղաղ անկյունում կանգնած էր մի տուն,
 Ճակատի վրա անջինջ հուշագիր:
 Այն պարզ, հասարակ, անշուք տնակում,
 Որի գորշ բակում ծփում էր մի ծառ՝
 Աշխարհի բոլոր ծառերի նման, —
 Անմահ Լենինն է բնակվել մի օր,
 Այն հին, աննշան, փոքրիկ տնակում
 Նա է ապրել, նա, մեր մոլորակի
 Բնակիչների բնակիչը մեծ,
 Իմաստուն մարդը բոլոր դարերի:
 Նա այնտեղից է հայացքն արժվենի
 Սևեռել բոլոր հորիզոններին,
 Բիշ հեռուներին, ուր բանվորական
 Բաղմոլթյուններն են հորձանում անհուն:
 Նա այնտեղից է սփռել «Կայծ»-ը վառ,
 Որ հետո վառվեց վիթխարի բոցով,
 Կիզեց սրտերը հոծ բանակաների
 Եվ մղեց արդար փոթորիկների:
 Այն տունը դարձավ նվիրական վայր
 Ե՛վ անդլիական ածխահատների
 Ե՛վ ամերիկյան անտառահատի,
 Ե՛վ շոտլանդական շախտյորի համար:

Այնտեղից նրանք իրենց կարոտի
Լուսարձակները նետած լուրթ հեռուն,
Տեսնում են մի նոր Ավետյաց երկիր,
Երջանկությունն է ուր թագավորում.
— Ավետյաց երկիր՝, լենինյան երկիր՝,
Ծովերից հեռու, լեռներից հեռու,
Դու հրաշալուր մի երգի նման
Հնչում ես ամբողջ աշխարհագնդում:
Այն փոքրիկ տունը՝ փոքրիկ տանիքով
Կարծես աշխարհն էր իր՝ մեջ ամփոփում
Այն կապույտ ամիում, ուր մառախուղի
Պատյանն է Թեմդան թուրը մխրձում:
Այն փոքրիկ տունը՝ սրբություն էր մի
Կոմունիստ շախտյոր Սիդնեյի համար,
Նա պարծանքով էր հսկում, պաշտպանում
Մեծ առաջնորդի այն տունը փոքրիկ:
Ֆաշիստ ցիների երամը դարհուր
Քանի՜ թաղամաս արավ փլատակ,
Մոխրակույտերը շիրիմներ եղան
Խաղաղ Լոնդոնի բյուրավոր մարդկանց՝
Դու էլ մահացար, իմ անդլիացի
Հեռավոր եղբա՛յր, անձնվեր Սիդնեյ,
Քո պաշտած տունն էլ դարձավ ավերակ,
Ննջի՛ր սրբազան մոխիրների տակ,
Ննջի՛ր, հավատա՛, տունը Լենինի
Կա ու կմնա հար ու հավիտյան:
Լենինի տունը՝ հյուղն է բանվորի,
Խրճիթն է հանքի ու հանդի որդու,
Ծովեր աղոսող նավեր, լաստերն են
Ծովայինների ու ձկնորսների:

Լենինի տունը՝ այն վրաններն են,
 Որ հովիվները զարկել են սարում,
 Կամ դաշար հովտում, կամ անապատում,
 Կամ եղերքներին աշեսատ ծովի:
 Լենինի տունը՝ աշխարհն է արար...
 Թեմզայից մինչև Նեվան հայրենի,
 Քանգեսից մինչև ջինջ Նիադարան,
 Մինչ Հռենոսը՝ տունն է Լենինի:
 Հավերժական է տունը Լենինի,
 Հանց լեռնապարը անհաս Պամիրի,
 Հանց դահույքները ծեր Տյանշանի,
 Հանց բարձունքները Մասսի աստղամերձ:
 Լենինի տունը—սրբութուն սրբոց
 Մեր սովետական հայրենիքն է լայն,
 Մեր փոթորկալիժ ստեպաներն են լայն
 Եվ հովիտները մեր ձյունափածան:
 Արյան, ավերի մոլուցքով հարբած
 Թշնամուն այստեղ դաշարի պիտի
 Մահվան արհավիրքն անխուսափելի,—
 Մահվան մրրիկը ահեղ, խռաժափ:
 Ով ազատատենչ նահատակ եղբա՛յր,
 Մենք երդումների երդում ենք տվել՝
 Մեր կրծքով, կյանքով, ավյունով, արյամբ
 Պաշտպանել տունը անմահ Լենինի,
 Որ տունն է բոլոր տառապածների,
 Բոլոր ազգերի՝ դերված, անպատված,
 Բոլոր ցեղերի ազատակարոտ,
 Բոլոր գնդերի, ելած դրոհի:

ԼԵՆԻՆ

Աշխարհի բոլոր ափերի վրա
Նեվադից մինչև խոլ Նիագարան
Ծիածանվել է անունը նրա—
Խորհրդանշան մարդկության դարնան:

Աշխարհի բոլոր ափերի վրա
Արևածագից մինչև մայրամուտ
Արծրվաթռիչ խոհերն են նրա
Բացում սրտերի դուռ ու լուսամուտ:

Աշխարհի բոլոր ափերի վրա
Եվ ուսարեր ունի նա բազմաքանակ,
Եվ դուսարեր ունի նա աստղաքանակ,
Աշխարհը՝ փառքի վրանն է նրա:

Աշխարհի բոլոր ափերի վրա
Փոթորիկների զորավարն է նա,
Ժողովուրդների նավավարն է նա,
Շինարարն է նա, փա՛ռք շենքին նրա:

Աշխարհի բոլոր ափերի վրա
Պողպատյա մարդու անհուն հայացքում
Ազգերը բոլոր տեսնում են, զգում
Անմահությունը և հույսը նրա:

Աշխարհի բոլոր ամիերի վրա
Բանաստեղծների քնարեն՝ը լուսե,
Նկարիչների վրձիննեն՝ը լուսե,
Հավերժում եք վառ կերպարը նրա:

Աշխարհի բոլոր ամիերի վրա
Երջանկությունը գալիք սերնդի
Հոկ ուղիներով պիտի մեր հորդի,
Ֆշված լեզենդար ձեռքովը նրա:

ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՈՐԴԻՆ

Սև բռնության սվինների տակ դաժան
Կախաղան են տանում որդուդ, Հունաստա՛ն,
Կախաղան են տանում քո թուխ պատանուն,
Մի՛ լա, սակայն, մահը նրա մի՛ սգա,
Ատում է նա արցունք ու սուգ, տառանում,
— Վրե՛ժ, վրե՛ժ, — շուրթերդ թող որոտան,
Փոթորիկի փողն է կանչում, Հունաստա՛ն:

Տանում են քո մատաղ որդուն խաչելու,
Մահապատժի տապարի տակ տանջելու,
Կուրծքն անասան արավ վահան ամրակուռ
Հանուն հանուր ազատության կենսասփյուռ,
Ընդդեմ վայրի վանդալների ամպրոպվեց...
— Թող փոթորկվեն պուրակներդ մարտական,
Ապստամբվի՛ր, ապստամբվի՛ր, Հունաստա՛ն:

Հագին մաշված մի հովվական հին կապա
Գնում է նա շղթայակապ, բայց հպարտ,
Գնում է նա մերկ ու բոբիկ ոտքերով,
Գնում է նա բյուր զոհերիդ հեռքերով,
Գնում է նա կառափնարան, կախաղան.
— Մի՛ լա... վրե՛ժ, — լեռներդ թող որոտան,
Վառե՛ ցասման խարույկները, Հունաստա՛ն:

Մանկութի կապույտ տարիներից—Հոմերի
Հերոսներն են եղել որդուդ հովերի,—
Անուրջների ասպետները քաջազարմ,
Ուխտ է կապել լինել արժան սրբազան
Սխրանքներին Աքիլեսի, Հեկտորի,
— Մի՛ լա... վրե՛ժ,— կիրճերդ թող որոտան,
Հերոսների հին օրորան Հունաստա՛ն:

Ազատաբեր բանակները Մարկոսի,
Թնչալեռ հսկա հեղեղ հույսի ու լույսի,
Կխորտակեն կապանքերդ կապարե,
Կարշալույսեն ուղիները քո բախտի,
Կյանքիդ համար կյանքն է տալիս քո որդին,
— Վրե՛ժ, վրե՛ժ,— ավերդ թող որոտան
Ազատութիւն նոր հանգրվան Հունաստա՛ն:

ԱՐԱՔՍԻ ԱՓԻՆ

1.

Ծա կանգնած եմ ափին մայր Արաքսի,
Ափիս մի բուռ շեկ հող,
Թավալվում են դանդաղ ալիքները նիրհող—
Երգ եմ հյուսում ես այս հողի մասին:

Սուրբ է սրտիս համար այս շեկ հողը մի բուռ,
Ինչպես սուրբ է իմ հոր հողաթումբը լոին,
Ինչպես սուրբ է ծաղկուն հողը պարտեզների
Դիլիջանի, Լոռու շուշանաբույր:

Սուրբ է սրտիս համար նա, հանց Ալազանի
Հովտի հողը բեղուն, արգասավետ,
Ուր խաղողն է ժպտում հակինթավետ
Բոլոր երանգներով դարնան ծիածանի:

Թանկ է հողն այս, որպես սրբազան մի սահման,
Անդուգական իմ մեծ հայրենիքի,
Թիկունքում այս հողի՝ բույլով վառ աստղունքի՝
Բողբոջում է մի մեծ երկիր դարնան:

Օ, այս հողից այս կողմ քաղաքներն են իմ վեհ,
Բաքուն, Երևանը, Թբիլիսին,
Մոսկվան գեղատեսիլ, նման արշալույսի,
Լենինգրադը, հագած երկաթեղեն թևեր:

Օ, այս հողից այս կողմ, սոսափում եք գվարթ
Համայնական արտեր մարդահասակ,
Հեղեղել եք ամռան արեգակով հասած՝
Յորջանների ծովեր բյուրակոհակ, հպարտ:

Օ, այս հողից այս կողմ խաղաղության կապույտ
Մանուշակներ դուք եք մեր լեռներում բացվում,
Որպես մեր լեռների աշիկները ցնծուն,
Լվացված ցողերով ու շողերով անփուլթ:

Օ, այս հողից այս կողմ՝ ես որտեղ էլ լինեմ,
Որ քաղաքն էլ մտնեմ, որ գյուղական էլ մտնեմ,
Սրտագին եղբայրների՝ ես կգտնեմ—
Կարոտագին հյուրի նման ինձ կընդունեն:

2.

Օ, այս հողից այն կողմ, մայր Արաքսից այն կողմ
Նույն լեռներն են կարծես, նույն ծառերն են կանգնած,
Բայց ահա մուրացկան գյուղերով տխրամած
Արշավում է անանց աղքատության մի հողմ:

Ծեծում է նա դուռը իրանական գեղջկի,
Խուժում տունը նրա, որպես մի վաշխառու,
Հարկի դիմաց նրա վերջին կովն է խլում,
Քշում շառաշալից խարաղանը ձեռքին:

Շվարցկոֆն է գոռոզ նստած նժույգ ձերմակ
Դուփում Իրանական աշխարհը ճորտ.
— Կտրորվես, Իրա՛ն, որպես խղճուկ մի որդ,
Սմբակի տակ ձիուս—զառանցում է դեռ նա—

Դու աղոթիր, Իրա՛ն, ճերմակ իմ նժուշգին,
Որպես կույր մի դերվիշ կարդա՛ դուրան,
Նրա սմբակի տակ պաշտիր նրան —
Փառք տո՛ւր աշխարհակալ նրա շուքին —

Աղոթի՛ր կավածեփ հյուղակներում խառնակ,
Էլ առյուծ չես, այլ մեր շքակառքի
Որսորդական շնիկը։ Արևելքի
Դարպասների առջև դու հաջի՛ր ու ոռնա։ —

Ո՛վ վաճառեց, Իրա՛ն, մեծ Հաֆիզի երգած
Ազատության հավքը զմրովստաթե,
Երկա՛ր պիտի նստի նա վանդակի ետև,
Օտար շղթաներում ողբա՛ պիտի երկար։

Ես գնում եմ ահա Թավրիզ — Թեհրան ճամփով,
Եզերքներից, որպես ուրվականների անհուն,
Որջերից մոխիրոտ գլուխներն են հանում
Մոխրամարդիկ, պատած հին լաթերի ամպով։

3.

Հիշո՞ւմ ես դու, Իրա՛ն, օգոստոսն արևոտ,
Երբ մեր ազատակիր զորքը սովետական
Մաքրեց հողդ գերի ախտից տեվտոնական,
Բերեց քեզ փրկության, հուսո մի առավոտ։

Հիշո՞ւմ ես դու ոսկե սինիների վրա
Իրանական հակինթ խաղող դիզած
Ողջունեցիր մեզ ջերմ... երկնի տակ փիրուզա
Հյուսվեց եղբայրության քանի՛ հուզիչ դրվագ։

Մի՞թե նրա համար Հիտլեր ելուզակի
Լրտեսներին բոլոր վանեցինք քո ափից,—
Որ արդ դառնաս որչ մի՝ Միսիսիպից
Սողացող իժերի դիվերսանտ, զինակիր:

Մի՞թե նրա համար հրով բյուր արկի
Ազատության ազնիվ զինվորներն իմ ընկան,
Որ Արաքսի ափին անկուշտ Ամերիկան
Ռազմական, դարչնագույն վրանները զարկի:

Խորհի՛ր, Իրա՛ն, խորհի՛ր և եթե դու իրավ
Ձեռ կամենում հավետ մնալ ճորտը անդեմ
Նրանց, ովքեր հիմա օվկիանոսից անդին
Բորբոքում են ռազմի փոթորիկը, Իրա՛ն—

Արձագանքի՛ր դու քո հարեվանի երգին,
Գրված մեր դարավոր դրկեցության գետի—
Մայր Արաքսի երկու հինավուրց եզերքին—
Իմ երջանիկ ափին և ափին քո վշտի...

ԿԻՐՈՎԸ ԿՈՎԿԱՍՍՈՒՄ

Հիշում եք նրան դուք ամեն վայրկյան,
Ձյունե քարվաններ՝ Կովկաս լեռների,
Նա ջուրն է խմել ձեր աղբյուրների
Ե՛վ հեքիաթական, և՛ վճիտ այնքան։...

Հիշում եք նրան, պուրակներ՝ ծավի,
Մովթ վիհի ափի կանաչ հովտնի՛,
Եվ դո՛ւ, նեղ կածա՛ն վայրի այծյամի,
Ուր երերվում է ըստվերն արծրվի։

Հիշում ես նրան, Կասպից ծո՛ւլ խշշուն,
Պղնձյա արև՝ ավազ ափերի,
Ուր սև ագաթի դետերն են հոսում,
Սնում հաղթական մեր թռչուններին։

Հիշում եք նրան, թփե՛ր ու շաղե՛ր,
Մակո՛ւյկ ձկնորսի, հովվական վրա՛ն,
Աստղերի փթի՛թ, լուսնյակի շողե՛ր
Արտերի վրա, ափերի վրա...

Այս վեհ լեռների վեհ ամբիոնից
Որոտաց ձայնն իր — նվիրական դանդ
Եվ արթնացնելով դարավոր նիրհից
Ձոնեց աղգերին և՛ կյանք, և՛ բերկրանք։

Ռուս ըստեպների որդին սիրելի,
Կովկա՛ս, քո որդոց եղավ կուռ վահան,
Շողալով ինչպես աստղ մի լուսալի
Քեզ էլ նա մութից հանեց, Հայաստա՛ն:

Երգի, պայքարի ճամփեքի վրա
Մի բաղձանք ունեմ, հո՛ղ իմ հայրենի—
Ապրել, պայքարել Կիրովի նման—
Լինե՛լ Ստալինի որդին արժանի...

ՃԱՆԱԶԱՊԻՄ ԵՍ ԵՐԿԻՐՆ ԱՅՆ...

Ճանաչո՞ւմ ես երկիրն այն, ուր կիտրոնն է հասնում,
Ուր հակինթ խաղողով այգիներն են ողող,
Ուր նարինջը, որպես արևային հասույթ,
Նարինջենիների պուրակում է շողում:
Գնա՛նք, բարեկա՛մ իմ, պայծառ այն երկիրը,
Ուր հնչում են շռայլ Շոթայի երգերը:

Ճանաչո՞ւմ ես երկիրն այն, ուր ջինջ ծով է ծփում,
Կանաչ կոհակներով լվանում ափերը,
Ուր կիպարիսներն են քնքշորոր սոսափում,
Ուր արևը անեղծ խուրձերն իր թափել է:
Գնա՛նք, բարեկա՛մ իմ, երկիրն այն գեղանիստ,—
Գուլնի, գեղեցկության ու շքեղ սեղանի:

Ճանաչո՞ւմ ես երկիրն այն, ուր Ստալինն է ծնվել,
Բյուր ժողովուրդների մարգարեն իմաստուն,
Որի փառքը, որպես ձյունն Կազբեկը վեհ,
Վե՛ր, վե՛ր է խոյացել տիեզերքի սրտում:
Գնա՛նք, բարեկա՛մ իմ, այն երկիրը խնդուն,
Ուր փառքն է աղմկում Արագվայից հորդուն:

Ճանաչո՞ւմ ես երկիրն այն աղջիկների նազուն,
Բարակիրան, քնքուշ հայացքներով լուսն,
Աչքերով գարնային, լիալույս, երազուն,

Մազերով հարավի գիշերների պես սև:
Գնա՛նք, բարեկա՛մ իմ, այն երկիրը լազուր,—
Սիրո, գեղեցկության, արևի քնքշասուն:

Ճանաչո՞ւմ ես երկիրն այն ջրվեժների կաթե,
Հերմոնտովի երգած Դարյալի խուլ, շքեղ,
Եվ Քուռի ցուլցլում՝, որ սուր է արծաթե,
Եվ թեյի արտերի փարթամ, նկարչագեղ:
Գնա՛նք այն երկիրը, գնա՛նք բարեկամ իմ,
Թո՛ղ օրորի մեզ նո՛ր վրաստանի քամին:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՎԻՇՏՔ

ԱՆՄՈՌԱՅ Ա. Ա. ԺԴԱՆՈՎԻ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նման մարդիկ չեն մանանում...
Մ. ՇՈՂՈՒՆՈՎ

Զհեկեկաց Նեվան, սակայն վիշտ մի խորունկ
Ես կարդացի նրա նայվածքներում խոժոռ,
Ժողովրդի սրտի բուրբ ալիքներում
Ու սև երիզներում դրոշների բոսոր...

Անմար վիշտն այդ տեսա ջինջ աչքերում
Ճերմակ գիշերների դասական քաղաքի,
Բովանդակ Մոսկվայում, Կովկասի լեռներում,
Դոնբասի շախտերում, Դանուբի եզերքին:

Անափ վիշտն այդ... Օ, նա փոխվում է կրակի,
Անշեջ ճառագայթի արիության,
Գրոհի ընթացող դրոշակի,
Աշխատանքի, ջանքի ու սյուների նոր տան:

Մութ ուժերի դժնի մշուշներն են լողում,
Իր թևերով ահեղ դեռ կցրի նրանց
Մեր մեծ ճշմարտության դրոշը փողփողուն,
Մեր մեծ Ազատության արեգակը անանց:

Առաջնորդի հետ նա զուր չէ մի առավոտ
Մղել դեպ սլացում, դեպի հերոսացում
Պատմության գնդերը առաջավոր,
Պատմության հետ հաղթել ոսոխներին բազում:

Հայրենիքը երբեք չի մոռանա նրան,
Նա կաստղանա հավերժ ժողովրդի սրտում,
Կոմունիզմի որդին ընկավ դիրքի վրա
Լենինորեն լուսեղ, Ստալինաբար անդուլ...

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՍ

Դու տառ և շորս մով ծովերով,
Զույգ օվկիանով փրփրալիք,
Բյուր լճերով, բյուր գետերով
Ողողվում ես, հայրենի՛ք:

Ամեն մի ծով՝ մի կապուտակ
Մարգարիտ է թանկագին,
Շողշողում է, որպես մանյակ,
Պարանոցիդ քնքշագին:

Զույգ օվկիանդ—զույգ փիրուզ է
Քո լուսալի երկնի տակ,
Փայլփլում է կրծքիդ լուսե,
Իմ հայրենի՛ք, սե՛ր անտակ:

Ամեն մի լիճ—մի գոհար է,
Զուգում է քո մատանին,
Երգիչ սիրտս սիրահար է,
Ինչպես պայծառ պատանին:

Ճերմակ, ինչպես կարապի թև,
Ցուքերի տակ լուանյակի,
Ամեն մի գետ՝ մի արծաթե
Գոտի է քո նուրբ մեջքին:

Զմբուխտից ենք ձևում, կարում
Քո շորերը, հայրենի՛ք,
Չըկա քեզ պես ողջ աշխարհում
Մի այլ շքնաղ գեղունի:

Քեզ չի՛ կարող ոչ ոք տիրել,
Բյուր ոսոխ էլ չի՛ հաղթի,
Ստալինյան ձեռքն է անշեղ
Վարում ղեկը քո բախտի:

Փոթորկահույզ մով ծովերում
Ամրոցներով ահարկու
Հաժանավերն են քո սուրում
Եվ քեզ հսկում, պահակում:

Դու տաս և շորս մով ծովերով,
Զույգ օվկիանով փրփրալիք,
Բյուր լճերով, բյուր գետերով
Ողողվում ես, հայրենի՛ք:

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԲԱԼԼԱԴ

Նրազիս մեջ իմ տան դուռը ծեծեցին
Ընկերներս, նահատակված մարտերում,
Կարոտանքից եկել էին ինձ այցի
Մահվան մռայլ հովիտներից այն հեռու:

Դուռը բացի: Նրանք մտան խուռներում
Այն ղենքերով, որ կրծքերին սեղմած կուռ
Անհավասար բախումներում լուռ մեռան
Հանուն, երկի՛ր, քո փառքերի կենսասփյուռ:

Հրացանները սեգ ուսներից դրին վար
Մի անկյունում մանկուց ծանոթ սենյակիս,
Եվ նստեցին ղգեստներով հողմավար,
Ու պատմեցին իմ սերնդի հուր կյանքից:

Իմ հյուրերը առաջվա սլես սրտագին
Ինձ խնդրեցին կարդալ երգերս նորեկ,
Քրքրեցի ես երգերը իմ կրկին
Եվ կարդացի վշտաթաթամի մի մահերգ:

Սակայն հյուրերս ընդհատեցին ավյունով,
— Դու մի՛ լինի մահվան երգիչ, բարեկա՛մ,
Թեև հողը ոռոգված է արյունով
Քո մտերիմ ընկերների մարտական,

Դու կյա՛նք երգիր, կյանքի կաղնին՝ աղմկուն,
Նայիր նրա կատարներին սլացիկ,
Իբրեւ նրա ճյուղերն՝ ռազմի կրակում՝
Մենք մոխրացանք դարնան համար գեղեցիկ:

Մեռած-մարած ընկերներն իմ տնակում
Զրույց էին անում ինձ հետ, սրտիս հետ,
Մինչև փովեց լուսաբացը նոնապույն
Հոգուս լեռան բարձունքներին երկնամիտ:

Նվիրական զենքերն առան լուծայն
Գիշերի հետ ստվերացած հեռացան:

ՀԱՂԹՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆ

Հրթիռաձիգնե՛ր իմ հայրենիքի,
Տերերն եք դուք մեր կապույտ երկնքի,
Համազարկերն է ձեր սիրտս լսում
Հակինթ հարափում, ձյունե հյուսիսում:

Ծիածանում եք դուք իրիկնային
Եթերը խաղաղ շքնաղ Մոսկվայի,
Լենինգրադի, Բաքվի վեհանի
Ու Երևանի իմ կանաչանիստ:

Համազարկերի թնդյունը զվարթ,
Հասնում է մինչև աստղերին արծաթ,
Իբրև հանճարեղ երաժշտություն,
Հալվում կախարդված երկնի ոլորտում:

Երեկ փոթորկում կռվի դժնդակ,
Արկերի ահեղ տարափների տակ
Հայրենիքն էիք կրծքով պաշտպանում,—
Ծիածաններ եք արդ շատրվանում:

Մեր սովետական կապույտ կամարում,
Ազատ մեր մարդկանց ազատ սրտերում:
Ցնծում են անհուն, և՛ ծեր, և՛ մանուկ
Հրապարակում բյուրավոր, բանուկ:

Գույն-գույն հրերի պարն այս հոշակապ
Ըղձացինք ինչքա՛ն այն բազմատաղնաց
Ամպրոպների մեջ պատերազմական,
Բաղձացինք այս ջինջ երեկոն ինչքա՛ն:

Ինչքա՛ն կտրիճներ, օ, իջան շիրիմ
Կարոտ գարունքվա այս վառ փթթումին
Ջեր հրթիռների արշալույսագեղ,
Ծարա՛վ անձրևին հաղթության շքեղ:

Մարտիրոսվեցին այն քաջերի հետ
Երկու եղբայրն էլ իմ դաշարավետ,
Մեկն իմ տան շեմին—կանաչ Կովկասում,
Եյուար ձյունանիստ, հեռո՛ւ հյուսիսո՛ւմ:

Հրթիռաձիգնե՛ր, կրակե՛ք զվարթ,
Անձրևե՛ք շռայլ հազար ու մի վարդ
Ընկած քաջերի հողաթմբերին,
Կրակե՛ք, թող ձեր համառարկերի

Որոտը նրանց ականջին հասնի,
Որոտն էր այդ վեհ նրանց իղձն ազնիվ...
Օ, նրանք հիմա ինձ հետ միասին
Բյուր սալյուտներն են լսում Մայիսին:

ԻՄ ՄԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

1.

Երբ անց եմ կենում ես այս քաղաքով,
Չեմ կարող հոգուս ողջ աղաղակով
Չողջունել նրան, շգրկել երգով,
Չեմ կարող շանցնել ես այն եզերքով,
Ուր մանկությունս նման եթերի
Կապույտ ստվերի,
Սուղիեց մտերիմ
Եղեմնուտները իմ հուշիկների:

2.

Երբ անց եմ կենում քաղաքով ես այս,
Հառնում են իմ դեմ, որպես մի երազ,
Ծովափը կանաչ, ջրերը կանաչ
Եվ մակույկների օրորը ճանաչ,
Եվ նման ճերմակ դրոշակների
Առագաստները թուխ նավակների,
Որ հեռու հեռվից, ծովի կապույտից
Եղբայրների պես ողջունում են ինձ:

3.

Երբ անց եմ կենում ես այս քաղաքով,
Չեմ կարող սրտիս կրակ կարոտով
Մտերիմներիս դուռը չծեծել

Եվ ողջագորել, երկար զրուցել
Ամենի մասին ինչ վառ է ու ջերմ,
Ինչ դալարել է, որպես ոսկե սերմ
Հարազատ հողում, գարունքի հողում
Արև անձրևով, ցողով ողողուն:

4.

Երբ անց եմ կենում ես այս աղմկուն
Քաղաքով, ուր միշտ մետաղն է երգում,
Բացում բյուրավոր նավթահանքերի
Գաղտնարանները խորունկ ու լռին,
Որ առատ հոսի նավթը հայրենի
Որպես կոհակներ սրտի արյունի—
Հպարտությամբ եմ լցվում քո անհուն
Ըմ մեծ Հայրենի՛ք, իմ անմեռ անո՛ւն:

5.

Երբ անց եմ կենում ես այս քաղաքով,
Երեկոները մանուշակ միգով,
Կրծքին աստղերի փնջեր անրջուն
Բայիլի բլուրն ինձ հյուր է կանչում:

ԻԱԼԹԻԿ ԾՈՎԻ ԵԶԵՐՔԻՆ

Ահա Լատվիան Ռայնիսի,*)—սոսիների հրաշագեղ
Կանաչ կրակն է ծփում երանավետ եղերքին,
Յուրաքանչյուր մի նոճի կոհակ-կոհակ ու շքեղ
Սոսափում է մեղմ մի երդ.—Լատվիան օրրան է երգի:

Ահա Լատվիան Ռայնիսի, որ մարգարե դավակի
Շրթունքներով բարբառեց, ազդարարեց աշխարհին.
—Իմ Լատվիայի արևը Ռուսաստանից կծագի,
Իմ Լատվիայի արևը հար կշողա, չի մարի:

Ահա Լատվիան Ռայնիսի, վերածնված Ստալինի
Աշխարհասփյուռ իղձերով: Ահա Լատվիան, ուր չկա
Ոչ մի բարոն բռնակալ, ուր երկիրը հայրենի
Վարում է արդ ձկնորսի որդին ազնիվ, լուսակամ:

Ահա Լատվիան Ռայնիսի: Կա անցա այն ճամփեքով,
Որով մի օր ուսանող Շահումյանն է մեր շրջել,
Երիտասարդ սերնդին ընդհատակի կրակով
Բարիկադները մղել բախումների ջերմաջերմ:

Ահա Լատվիան Ռայնիսի, կապույտին է ուր տալիս
Դառուղավան, կոհակված լատիշուհու աչքերում,
Ահա Լատվիան, ուր չկա անհերկ, խոպան, անբերրի.
Ու անմշակ մի բուռ հող—ողջ երկիրն է դալարում:

*) Լատիշ մեծ քանաստեղծ

Ահա կատվիան Ռայնիսի, շուրթը ծովի շրթունքին,
Եղբայրորեն համբուրում, ողջագուրում է նրան,
Նա զարկում է բաժական իր Բալթիկայի բաժակին,
Կյանքի, երգի անբաժան եղբայրն է նա սրտագրամ:

Ահա կատվիան Ռայնիսի, տևտոններից հար ազատ,
Սոսնուտների վրայով արշալույսներն են լողում
Դրոշներով ծիրանի մեր Տերության հարազատ,
Ահա կատվիան—նա կարծես հայ երկիրն է իմ շողուն:

ԼԻՏՎԱԿԱՆ ՄՈՏԻՎ

Ձյուն թևերի տակ արագիլների
Յոլում է, նեմա՛ն, կանաչ հայելիդ,
Ընթացքով քո լայն սոսիների սառ
Կաստերն են լողում՝ կառուցման համար:

Ձյուն թևերի տակ արագիլների
Հոսում են խաղաղ արտերը բերրի,
Հասկերը բռնած բաժակներ հակինթ
Արև անձրև են խմում երկնախինդ:

Ձյուն թևերի տակ արագիլների
Կապույտ աշխարհն է խշշում անտառի,
Ե՛վ ձորակներում, և՛ բլուրներին,
Ե՛վ երկնաման լճերի եզրին:

Ձյուն թևերի տակ արագիլների,
Իբրև հուշարձան շինարարների,
Ծխում են երկնում կուռ, վիթխարաբերդ
Գործարանները նոր, աղյուսակերտ:

ՄԱՅՐՈՆԻՍԻ ՍՏՎԵՐԻ ՀԵՏ

Ես հայ պոետ եմ և իմ հոգու մեջ
Անմար է հավերժ սերն առ հայրենիս,
Սիրեցի սակայն ես կիտման քո պերճ
Հայրենիքիս շափ, օ՛հ, մեծ Մայրոնի՛ս:

Ես հայ պոետ եմ և հոգուս երկնում
Աշտարակվել են լեռներ ձյունալանջ,
Սակայն ես պատվո դլխարկ եմ հանում
կիտմական բոլոր դաշտերի առաջ:

Ես հայ պոետ եմ և իմ հայկական
Օրոցքը փոքրիկ մի լիճ է օրրել,
Պատրաստ եմ սակայն ես հազար անգամ
Բալթիկի կապույտ ոտքերն համբուրել:

Ես հայ պոետ եմ և իմ հին վշտի
Անտառների մեջ անթիվ շուքեր կան—
Զգում եմ սակայն ես հոգուս մոտիկ
Ըստվերը քո լա՛յն, բանաստեղծական:

ԵՐԳ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹՅԱՆ

Թող վերքերդ համբուրեմ, Բելոռուսիա՛ հրասիրտ,
Դեռ քնարս հայկական սուրբ պարտք ունի քեզ տալու,
Հովիտները քո հեռու ուղմի դժնի հրերում
Պաշտպանեցին կապտագեղ կատարներն էլ Կովկասի:

Դեռ երգս քեզ չի երգել, Ուկրաինական հերոս հո՛ղ,
Դեռ քնարս հայկական սուրբ պարտք ունի քեզ տալու,
Եղբայրական կուրծքը քո փրկեց մորիկ մարտերում
Պայծառ բախտն էլ այգեսույզ Հայաստանի իմ շենշող:

Մա՛յր նեմանի, Լիտվա՛, քեզ հայացքս դեռ չի տեսել,
Դեռ քնարս հայկական սուրբ պարտք ունի քեզ տալու,
Երազել եմ երգիս հետ եզերքներիդ ես լուսե,
Ուր թափեցիր դու այնքան աղատաբաղձ, ջերմ արյուն:

Միշտ օրորան մեծության, նվիրական Ռուսաստա՛ն,
Դեռ քնարս հայկական սուրբ պարտք ունի քեզ տալու,
Ծանրագին բե՛ռը ուղմի տարար ռաիդ դյուցազնի,
Աշխարհն առանց սիրանքիդ չէր բացի դուռն
Հաղթության:

Կս պարտք ունեմ քո հանդեպ, Սովետների հայրենիք,
Նվ ձեր հանդեպ, եղբայրնե՛ր, դուք աստղերն եք իմ հոգու
Ուր էլ դալար բողբոջեն երազները ձեր վսեմ—
Հերոսներն եք իմ երգի, բխած Զանգվի եզերքին:

ԵՐԿԻՆՔ

Աչքերում իմ կա մի երկինք,
Քո ջինջ երկինքն է, հայրենի՛ք,
Կապույտ թևն է նա իմ երգի,
Կապույտ հարկիկ կապույտ տանիք:

Ծիածանն է նա գեղանի
Պերճ Ղրիմում խաղաղ կապում,
Նման երկինք ես շեմ գտնի
Հողագնդի ոչ մի ամիում:

Տե՛ս, աստղային ձյունն է թափում
Քուսաստանում նա անսահման,
Թող հացաստան դաշտերն անհուն
Ու հովիտները լիանան:

Գգվանքներով նրա թովիչ
Սեռասիներն ուղրախնական
Պար են բռնել, հագած թավիշ,
Հանդեսներում հարսանեկան:

Գոհարներ է անձրևների
Բիլ աչքերից ջույլ հեղում
Արագվայի ամիունքների,
Գուլխիդայի ոսկե հողում.

Նրա շողով Շահադի տակ
Բամբակենին ձյուն է դնում—
Աստղափթիթ մի հիշատակ—
Ճերմակ ոսկի՛, հարստությո՛ւն:

Նրա քնքուշ նայվածքի տակ
Իմ մեղրաշխարհ Հայաստանում
Ծաղիկների գրկում սուտակ
Մեղուներն են ցնծում անհուն:

Նրա շողով Մուղավիայում
Խաղողենին կանաչավետ
Ողկույզներով իր հմայուն
Զրուցում է իմ երգի հետ:

Ինչքան մեծ ես, իմ հայրենի՛ք,
Երկինքը քո մե՛ծ է ինչքան,—
Այնքան մեծ է ու երջանիկ
Պոետիդ սիրտն անապական:

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՍ

Կես տարի է հայր եմ: Երկու մանչուկ մատաղ
Թողած իրենց մանկութ տնակը առաջին,
Օ, կես տարի առաջ, որպես մայիսյան տաղ,
Այցելեցին աշխարհ՝ իմ կարոտի կանչին:

Կես տարի է հայր եմ, երկու արտուտ մանկան,
Իսկ դու հայր ես երկու հարյուր միլիոն մարդու,
Երկու հարյուր միլիոն զավակ քո հայրական
Գգվանք են վայելում՝ կյանքի հասուն արտում:

Կես տարի է հայր եմ: Կես տարի է երկու
Փոքրիկ քաղաքացու հոգան է ինձ այցելում,
Սակայն դու աստղաթիվ մարդկանց բախտն ես հոգում,
Կյանքի համար նրանց բողբոջում մառ գարուն:

Քո հայրությունն օվկիան անծայր ու անհատակ,
Հայրությունը, օ, իմ, մի շիթ գարնան անձրև,
Քո հայրությունն անհուն շողածով արեգակ,
Հայրությունը, օ, իմ մեն մի շող արև:

Կաճեցնեմ նրանց քո դրոշի ներքո,
Ու կդառնան նրանք, իմ հայրենի՛ք,
Անձնամոռ ու արի զինվորները, օ, քո
Լենինյան խոհերի, տենչերի երջանիկ:

Ծննդյան առաջին շինջ օրերից վառման
նրանք մեծ Մոսկվայից նստել են սավառնակ,
Երկնով քո անսահման սավառնել Երևան,
Որպես զվարթ դարնան զույգ ծիծեռնակ:

Քո որդիքն են նրանք, հայրենի՛ք՝ իմ անծիր,
Քո որդին եմ և ես արդ հայրացած,
Բայց ես հնամենի սայլում մի ծնվեցի,
Իսկ նրանք ինչքա՛ն մաղ սավառնակ բարձրացան:

Օ, բարի երթ նրանց՝ փոքրիկ ճամբորդներին—
Շնչում եմ ձեռքիս ճերմակ մի թաշկինակ,—
Ծ՛րբ էր, մանկիկ էի ես էլ մի ժամանակ,
Ծ՛րբ էր, ճախրում էի երկնում երազների:

ԿԱՐՄԻՐ ՓՈՂԿԱՊ

ՊԻՈՆԵՐԱԿԱՆ ՎՐԱՆՆԵՐԸ

Ծաղկանց հայրենիք Ծաղկաձորից
Նորից ու նորից կանչում են ինձ
Գարնան դրավիշ շուշանները—
Պիոներական վրանները:

Կանաչ կաղնուտի ուտքերի տակ
Հայացք են շոյում ձյունասպիտակ
Ամրան ամպերի քարվանները—
Պիոներական վրանները:

Արևածագ է, ցողն է դողում
Խոտերի վրա քնքշաշողուն,
Երկինք են պարզում դրոշները
Պիոներական վրանները:

Քե՛ղ, թուխ աչքերով իմ մանկություն,
Քե՛ղ, իմ աղմկուն ուրախությո՛ւն,
Տարան մինչև մով պուրակները
Պիոներական վրանները:

Վարկաչեցե՛ք դուք անտառներում,
Մուգ կանաչներում, ջինջ ջրերում,
Կդգվեն ձեր նոր ավանները—
Պիտներական վրանները:

Երկի՛ր, ճամփեքդ, և՛ հին, և՛ նոր,
Արտերդ օրոր, դե՛տերդ խոր
Ընծայեցին ինձ ճամբարները—
Պիտներական վրանները:

Պատգամեցին ինձ սիրել ներկա
Ու վառ ապագան քո թովչական
Գետափին նստած տնակները—
Պիտներական վրանները:

Ուտո՛ւմ, ջա՛նք, մարդա՛նք, ճամփորդութ՛յուն,
Զրույցնե՛ր, երգե՛ր, խաղե՛ր խնդուն...
Մութ է, վառում են խարույկները
Պիտներական վրանները:

ՃԱՄԲԱՐՈՒՄ

Խարույկներ են վառել
Կակաշները,
Լուռ լսում են առվի
Կարկաշները:

Կակաշները գարնան
Օ, այնքան են նման
Փողկապների վառման,
Վա՛ռ, հուրհրա՛ն:

Երբ մեծանաս, մանկի՛կ,
Պիտի կապես միայն
Վա՛ռ, հուրհրա՛ն փողկապ—
Կարմիր կակաշ դարնան:

Կակաշները վառման
Փողկապներն են դարնան:

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՍՐՏԻՑ

ՓԱՌԲ ՔԵՂ, ԱՇԽԱՐՀ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ

Քայլերգ

Փա՛ռք քեզ, աշխա ըհ սովետական,
Փա՛ռք քեզ հաղար անգամ,
Դու մեր կյանքն ես, դու մեր ներկան
Ու մեր վառ ապագան:

Կովից ելար դու հաղթական,
Որպես նոր առաջնորդ,
Քո անունն է հերոսական
Թնդում, ինչպես որոտ:

Զուր չենք անցել պատերազմի
Մրրիկների միջով,
Զուր չենք թացել մեր հայրենի
Հողերը արյունով,—

Ճիգով, ջանքով, աշխատանքով
Պատկում ենք քեզ մառ,
Հղորացի՛ր հնգամյակով,
Աշխատանքի աշխա՛րհ:

Հանդերով շեն, հանքերով շեն,
Գեղեցկացի՛ր միշտ դու,
Կապույցներիդ կրծքիդ զարկած,
Որպէս բշուր լուսատու:

Սովետական աշխա՛րհ անպարտ,
Կյանքի նալն անմոլոր
Կոմունիզմ է տանում քեզ արդ
Ուղիներով բոլոր:

ՅՐՈՐ

Դու իմ առաջին գարունն ես, բալիկ,
Բոլոր լավերից անուշիկ լավի՛կ,
Դու պայծառ ծաղիկ բուսած դիրքի մոտ—
Հայրիկդ ընկավ կռվում արյունոտ:

Դու դեռ փոքր ես, լավիկա,
Թոթովախոս բալիկա,
Երբ մեծանաս, կհարցնես
Ո՛ւր է, մայրի՛կ, հայրիկա:
Դեռ արտուտ ես բնիկում,
Խաղաղ քնիր օրոցքում,
Երբ մեծանաս, հորդ պես
Արծիվ եղիր աշխարհքում:
Քնիր անուշ լավիկա,
Քնիր քնքուշ բալիկա:

Ես քո աչքերում, իմ անուշ անո՛ւն,
Հորդ անմոռաց պատկերն եմ տեսնում,
Դու որք չես, բալի՛կ, հայրդ հարազատ
Մեր հայրենիքն է թշնամուց ազատ:

Թեև փոքր ես, լավի՛կա,
Թոթովախոս բալիկա,
Երբ մեծանաս, կհարցնես,
Ո՛ւր է, մայրիկ, հայրիկա:
Քնիր նանաս, մեծանաս,
Կանաչ կտրիչ դու դառնաս,
Հայրենիքին հորդ չափ
Հավատարիմ դու մնաս:
Քնիր անուշ լավիկա,
Քնիր քնքուշ բալիկա:

ՆՈՐԱԿՈՉԻԿԻ ԵՐԳԸ

Գարնան յուրախ երգերով
Աշխարհը ծաղկեց,
Գարնան կանաչ ձեռքերով
Յարս ինձ գրկեց:

Ծաղկած ծառ է իմ յարը
Վառման ծաղկունքով,
Ծաղկած ծառ է իմ յարը
Գարնան բուրմունքով:

Գնում էի ես բանակ
Ծեղի գնացքով,
• Ինչպես գարնան ծիծեռնակ
Ինձ ճամփեց երգով:

Ծաղկած ծառ է իմ յարը
Վառման ծաղկունքով,
Ծաղկած ծառ է իմ յարը
Գարնան բուրմունքով:

Հայրենիքիս գարունն եմ
Պաշտպանում զենքով,
Յարիս անուշ անունն եմ
Գովում ես երգով:

Մաղկած ծառ է իմ յարը
Վառման ծաղկունքով,
Մաղկած ծառ է իմ յարը
Գարնան բուրմունքով:

ՀԵՄՅԱԼԻ ԵՐԳԸ

Սա ջուր էի տալիս ձիուն,
Դու կուժն ուսիդ աղբյուր եկար,
Ասես գարուն զվարթ, սիրուն,
Հագիդ շորեր ծաղկանկար:

Սա ջուր էի տալիս ձիուն,
Դու կուժն ուսիդ աղբյուր եկար,
Դալիս էիր, գալիս, սիրո՛ւն,
Ինչո՞ւ այդքան ինձ դուր եկար:

Սա ջուր էի տալիս ձիուն,
Դու կուժն ուսիդ աղբյուր եկար,
Ուր էլ լինեմ, ես իմ սրտում
Քեզ կհիշեմ երկա՛ր, երկա՛ր:

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԵՐԳ

Սարերը ծաղկեցին,
Զորերը ծաղկեցին,
Գարունքի ճամփեքին
Ծառերը ծաղկեցին:

Արևի շողերով,
Աճալերի շաղերով
Գարունքի ոտքի տակ
Քաղերը ծաղկեցին:

Իմ ուրախ խնձորի',
Իմ ախրած սաղորի',
Զեր սիրուն, դալարուն
Շորերը ծաղկեցին:

Արտերով լուսաշաղ,
Վարդերով լուսաշաղ
Իմ մառաղ հասակի
Օրերը ծաղկեցին:

ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Սրտիս սաղով քեզ եմ գովում,
Արեգական իմ Հայաստա՛ն,
Ժողովրդի կանաչ դարուն,
Սովետական իմ Հայաստա՛ն:
Ազատ աշխարհ իմ Հայաստան,
Զվարթ աշխարհ իմ Հայաստան:

Զավակներին քո ոնձնվեր
Պարտիան տվեց հզոր թևեր
Սովառնելու միշտ դեպի վեր,
Դեպ ապագան անդուգական:
Կոմունիզմի շող Հայաստան,
Բոլշևիկյան հող Հայաստան:

Եղբայրության մեծ պարտեզում
Ծաղկավառ եմ քեզ միշտ տեսնում,
Երջանիկ ես բանում, ապրում,
Աշխատանքի աշխա՛րհ վառման:
Շեն-շինարար իմ Հայաստան,
Անդին գոհար իմ Հայաստան:

Սև ծովի մով ճանապարհով,
Օտար ափից անապահով,
Քարվաններով հազար բարով

Պանդուխտ բալեք գիրկդ կուգան:
Պայծառ փարոս իմ Հայաստան,
Փրկիչ դրոշ իմ Հայաստան:

Սահմանապահ երկի՛ր արթուն,
Պատվով կանգնիր միշտ քո դիրքում,
Սովետական հողը ծաղկուն
Պահիր աչքիդ լույսի նման:
Հերոսական իմ Հայաստան,
Դու հաղթական իմ Հայաստան:

Փառք քեզ, Ստալին՛ն, փառք առաջնո՛րդ,
Մեր ազգե՛րի վառ առավոտ,
Կյանքի արև դու լուսահորդ,
Շողա՛-շողա՛ հար հավիտյան:
Նոր օրորան իմ Հայաստան,
Սովետական իմ Հայաստան:

ԼԵՆԻՆՅԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴ
Կոմերիտական ֆայլերգ

Հոկտեմբերյան զորավոր
Կռվում առար դու ծնունդ,
Կոմսոմոլիա փառավոր,
Նրիտասարդ իմ սերունդ:

Կայտառ, առողջ իմ սերունդ,
Գարնան բողբոջ իմ սերունդ:

Դու միշտ եղար քաջ զինվոր
Հայրենիքի պայքարում,
Բերիւր նրան նորանոր

Հաղթանակներ ու դարուն:
Կայտառ, առողջ իմ սերունդ,
Գարնան բողբոջ իմ սերունդ:

Կառույցներում անհամար
Բրիգադները քո ընտիր,
Աշխատում են միշտ համառ,
Նոր աշխարհի որմնադիր:

Կայտառ, առողջ իմ սերունդ,
Կյանքի բողբոջ իմ սերունդ:

Դու որդին ես Լենինի
Իմ մարտական կոմսոմոլ,
Սիրած սանն ես Ստալինի,
Հերոսական կոմսոմոլ:

Կայտառ, առողջ իմ սերունդ,
Գարնան բողբոջ իմ սերունդ:

ԵՐԵՎԱՆԻ ՈՒՐԱԽ ԵՐԳԸ

Գարունը Երևա՛ն, սիրուն Երևա՛ն,
Վարդեր ես համափիս փռում, Երևա՛ն,
Ուր էլ գնամ, ուր էլ մնամ,
Քեզ եմ հավիտյան սիրում, Երևա՛ն:

Իմ ջահել սրտի
Վառ ու վառման հույսն ես, Երևա՛ն,
Իմ ժողովրդի
Անուշ աչքի լույսն ես, Երևա՛ն,
Իմ հայոց երկրի շողշողուն
Զարդն ես, Երևա՛ն:

Դու մարգարիտ ես շողերով սիրուն,
Ծաղիկ սարերի շաղերով սիրուն,
Կառույցներով, կայաններով,
Լույս ու լալազար թաղերով սիրուն:

Զուգվել, զարդարվել սիրուն, աննման,
Դու նորահարս ես դառել, Երևա՛ն,
Սովետական գարնան գրկում
Ծաղկի՛ր, ծիծաղի՛ր, երգի՛ր, Երևա՛ն:

Ես մեծացել եմ ծառերիդ հովում,
Մեղր մրգերով ծառերիդ հովում,
Ընկերացել, սիրտս բացել
Սառն աղբյուրներին՝ ծառերիդ հովում:

Յա ր, Երևանի օդն է անուշիկ,
Հանց մանուշակի հոտն է անուշիկ,
Գնանք ման գանք հովերի հետ,
Զանգվի ափերի օդն է անուշիկ:

Երգդ շուրթերիս կռիւ գնացինք,
Վառ կյանքիդ համար անվախ կռւեցինք,
Կրակ կռւում, կրակ հեռւում
Պատկերդ պայծառ կարոտ հիշեցինք:

ԸՆԿԵՐՆԵՐԻՍ ԵՐԳԵՐԻՑ

ՎՈՂՈՒՄԻՐ ՍՈՍՅՈՒՐԱ

Օ, ԻԶՈՒՐ ՉԵՆ...

Օ, իզուր չեն հրանոթներ որոտացել,
Օ, իզուր չէ մեր արյունը հողը թացել,
Օ, իզուր չես դու կամովին, մա՛յր դալկահար,
Մանկիկներիդ վզից խաշը հանել անբառ:

Ու խճուղու վրա քայլեր երկաթաձայն,
Ու շքերթի ելած մարդկանց բյուր ծիածան,
Ու տեսնում եմ կարծես տեսիլ մի կապուտակ
Հանքախորշում՝ հանքագործի երգերի տակ:

Ու ամբիոն են աղջիկները, կանայք ելնում,
Մանուկներն են ծափահարում, ցնծում անհուն,
Ու դիշերն է, և՛ թաց, և՛ կույր անեանում,
Ու սայրերին արշալույսի մութն է կանգում...

Օ, իզուր չեն հրանոթներ որոտացել:
Օ, իզուր չէ մեր արյունը հողը թացել,
Օ, իզուր չես դու կամովին, մա՛յր դալկահար,
Մանկիկներիդ վզից խաշը հանել անբառ:

ՈՒԿՐԱԻՆԱԿԱՆ ԿԱՂՆԻ

Թա՛վ ճյուղերիդ տակով սաղարթախիտ կաղնի՛,
 Բազում մարդ է անցել, կոբզարներն են երգել
 Արշավներ ամեհի, մարտեր հնամենի,
 Ու բախտը թշվառի ու վշտեր, ու վերքեր:

Ծա տեսնում եմ, կաղնի՛, քո ճյուղերի ներքո
 Մրրիկներում մարդիկ ցավն են ողբում հնի,
 Ու սրտերն են լալիս փանդիռների երգով
 Ու տղերքն են խմբվում շուրջը ծեր գուսանի:

Ծա տեսնում եմ, կաղնի՛, սաղարթները քո խիտ,
 Փողփողում ես ահա դու այն երգի վրա,
 Կամենում ես, կարծես, թաքցնել վիշտ ու թախիծ,
 Զփռել աշխարհով վշտի խոսքեր մռայլ:

Ծա լսում եմ նորից ճյուղերի տակ կաղնու,
 Ողբդ, Կատերինա՛, մանկան վրա քո որբ,
 — Գիշերի՛ր կաղնու տակ, օ, որդյակ իմ անուշ,
 Զեմ տեսնելու էլ քեզ, անգին բալի՛կ իմ նուրբ:

Կատերինա՛, արագ գետն ես ահա վազում...
 Թա՛վ կաղնին է խշշում, դաշտն է ոսկևորվում,
 Զուրը միշտ թշվառին իր հատակն է քաշում,
 Ու ճամփեքով ծանոթ լուռ ուղորվում հեռուն:

Թա՛վ ճյուղերիդ տակով, սաղարթախիտ կաղնի՛,
Բազում մարդ է անցել, կոբզարհներն են երգել
Արշավներ ամեհի, մարտեր հնամենի,
Ու բախտը թշվառի, ու վշտեր, ու վերքեր:

Պանությունն է հորդում վայրագ հորդաներով,
Լեհն է ասպատակում դաշտերը ծաղկալից,
Ժակ թշվառն իր ցավով, երգիչն իր փանդիւռով
Այն կաղնու տակ՝ դալիս իրենց վիշտն են լալիս:

Վշտի երգից հետո երգն եմ լսում կուլի,
Երգն եմ լսում փառքի ու սխրանքի ըմբոստ,
«— Ինչո՞ւ պիտի հիշվենք սրտում սերունդների» —
Շնչում է կարծես յուրաքանչյուր մի ոստ:

Ի պատասխան դրան, ցրած մեզը հնի,
Ցրած սև անցյալի բռնությունը առմիշտ,
Որոտում է երգը անեղր ցնծումի,
Ի խնդություն իմ ժիր ժողովրդի անվիշտ:

Անգամ կապույտ երկնում երգն է զվարթ թնդում,
Ինքնաթիռն է թռչում եթերքով հայրենի,
Թա՛վ ճյուղերով դրկած ոլորտները ժպտուն,
Օ, այդ դու ես երգում, իմ մշտագեղ կաղնի՛:

ԵՍ ՈՐԴԻՆ ԵՄ ՍՈՎԵՏՆԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀԻ

Ես որդին եմ մեծ երկրիս, լսո՛ւմ եք դուք, հուգանե՛ր,
 Ախտավարակ ձեր ճակատին կա կնիքը Կայենի,
 Օ՛, ես երբեք չեմ վաճառի մորս արյունն սրբենի,
 Հայրենիքիս բախտի հետ եմ կապել բախտը իմ անմեռ:

Օ՛, ոչ միայն հանդիսավոր տոն օրերին հրաշագեղ
 Մաղիկների շղթաներում, ճաճանչների ոսկու մեջ,
 Շանթելով ժանտ դահիճներին կրակներով իր անշեջ
 Հազա՛ր անգամ սրտիս համար արդ նա քաղցր է ու
 լուանդ:

Արյուններում, հառաչքներում, հեծծանքներում
 անպատում

Տազնապահույզ տարիներին հավերժ կենդան
 սխրության,

Օ՛, ավելի վառ է շողում իր առօրյան տքնության,
 Քան եթերքը բոլոր-բոլոր բուրումնավետ ու խնդուն:

Սրբազան է, քան սրբություն, անգամ նրա հացը շոր,
 Հրաշագեղ են քան դարունների ձմռան ձյուններն էլ նրա,
 Եվ այն, որ արդ խոցված է նա տառապանքով
 բյուրավոր,

Նշան է լուկ, թե կհասնի ուրախության հանգրվան:

Ես որդին եմ իմ մեծ երկրի, նա որ արյամբ իր անդին
Ողջ ցեղերին հողադնդի աղատություն է բերում —
Ամեն մի հասկ հովիտներում թեքվում, ոտքն է
համբուրում

Սովետական քաջ ղինվորի՝ հաղթանակի վառ ծեղին:

Ես որդին եմ իմ մեծ երկրի, նա որ սրով ու խոսքով
Արյունախում ոսոխներից իր ճամփեքն է մաքրում ողջ,
Դեռ ճակատն է նրա վառվում, թեև փշյա պսակով,
Բայց հյուսում է փառքը արդեն դափնեպսակ մի
բողբոջ:

Բյուր վայրերից հրդեհների ծուխն է հառնում դեռ
նսեմ,

Բայց ոսոխը կկործանվի հովիտներում դարավոր.
Օ, արշալո՛ւյս պայծառալույս, դեմքդ եմ տեսնում
լուսավոր,

Սովետների երկրի որդին — ճշմարտության որդին եմ:

Ե Ր Ք

Սանից մինչ Դոն ճամփաներն են պատել ամպով,
Բամբը կորցրած սուրում է ձին ամեր ճամփով,
Շուտով նրա սմբակներին պայտ չի մնա,
Սակայն էլի, սակայն էլի մի՛ վշտանա:

Բաշը խռիվ սևուկ ձին է հեռուն թռչում,
Գիշերային դոփշուններն են միգում հնչում,
Մի աղջիկ է բախտդ, կազա՛կ, լալիս հիմա,
Սակայն էլի, սակայն էլի մի՛ վշտանա:

Ռազմի օրե՛ր և գիշերնե՛ր խավարակոխ—
Կազակն ընկավ, հանգան նրա աչքերը շող—
Հազար շանթ է փայլատակում արդ մեզ վրա,
Սակայն էլի, սակայն էլի մի՛ վշտանա:

Կրծքում դնդակ, ճակտի վրա վերքեր անշեջ
Կազակն է լուռ պառկած արնոտ խոտերի մեջ,
Լոկ լուսինն է պահակ կանգնել նրա վրա,
Սակայն էլի, սակայն էլի մի՛ վշտանա:

Մի՛ վշտանա, մի՛ վշտանա, մի՛ վշտանա,
Այն աղջիկը քաջ կազակին չի՛ մոռանա,
Կհիշի նա արցունքների ջինջ շիթերով,
Երբ թափառի հայրենագեղ հովիտներով:

ՊԱՊԵՐԸ

Մայրամուտի դեմ նստած միրուքներով ալեհեր
 Մտորում են, դեմքերին ոսկեփողին բրոնզի,
 Նորից նրանց հուզում են փոթորիկներ՝ ռազմի,—
 Զրուցում է նրանց հետ ծաղկուն պարտեզը ջահել:

Ուխտ կապեցին հինգ թվին,—հուր ու արյուն
 կթափենք,—

Ու վառողով ինքնաշեն բարիկադներ՝ ըր ելան,
 Ու թյուրք պատնեշներն առան ու Սիվաշի տակ
 մեռան,—

Խոսում են արդ նրանց հետ ծառ ու ծաղկունք սաղափե:

Մութն է լողում մակույկով, սոխակներն են ճովողում,
 Զիբուխներով պապերը ամպե ծուխ են ոլորում,
 Ու տեսնում են տասնամյա թռնիկների աչքերում
 Իրենց վաղանց լուսեղեն մանկությունը շողշողուն:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Իմ հայրենիքը — խոհուն նեմանի ջրերն են կապույտ,
 Հակինթ ամբարն են Բալթիականի մանուշակամած,
 Օրոցքն է ծովի հողմը օրորում քնքշությամբ անիույթ,
 Ավազի վրա հանգիստ եք առնում, ալիքնե՛ր հոգնած:

Իմ հայրենիքն եք — բլուրնե՛ր, դաշտե՛ր, կեչիննե՛ր
 դարնան, ծաղկուն,
 Երկինքնե՛ր կապույտ, ինչպես անսահման կտավհատ
 Իրիկնաժամին, երբ լռությունն է դաշտերին պառկում,
 Օ, հայրենիքի բուրմո՛ւնք, անուշ ես, որպես բալասան:

Իմ հայրենական գիշերնե՛ր ցողոտ, լողում եք խնդուն,
 Թերթերին ծաղկանց ու տերևներին փռելով եղյամ,
 Սառնամանիքն է ճերմակ աստղերով դաշտերն
 արծաթում,
 Մշուշները լուռ թավ պուրակներին ցիր ու ցան եղան:

Բովանդակ հոգով սիրում եմ գարնան երգը արտուտի՛,
հաղաղ կամարում, դաշտերի վրա մշուշավրան,
Գեղն եմ ես սիրում սառնամանիքի շքնաղ արվեստի,
Գծագրերը նրա՝ լճերի ապակու վրա:

Ես կարոտում եմ թմբենիների անտառները խիտ,
Ու սաղարթագեղ թխկենիները, ջրերը նիրհուն,
Գերանդիների զնգոցներն անուշ, երգերն անթախիժ,
Երկինքը աշնան ու ճամփաները գարնան դալարուն:

Ես քեզ եմ հիշում, օ, իմ ժողովո՛ւրդ, տրամուխյան
ժամին,
Բարբառն է քո ջինջ լսողությունը իմ քնքուշ շոյում,
Հնչում են նորից երգերդ, բերում բույրը շուշանի
Եվ քո տանջահար ոգին վերստին փայում, փայլալուծ:
Դարավոր վշտից աչքերն են, ախ, քո վառվում
տխրադին,
կան,
Սև հարվածներից ճակատիդ սև շուք, սև խորշոմների
Թշնամիները խոշտանգեցին քո մարմինն ու հոգին,
Դրա համար ես գուցե ինձ համար թանկագին
այդքա՞ն:

Դու ինձ անեցիր, ինձ սնուցեցիր, մա՛յր, կաթով քո
սուրբ,
Անանջատորեն շունչս քո շնչին խառնեցիր անթեք,
Զուլեցիր հոգիս քո մեծ հոգու հետ գգվանքով մի՛
նուրբ,
Մա՛յր, կմաքառենք մենք միշտ միասին — և մենք
կհաղթենք:

ՅԵՍ ՈՒՐԻՇ ՈՉԻՆՉ ՉԷՒ ԿԱՄԵՆԱ.

Ես ուրիշ ոչինչ չէի կամենա,
Միայն մարգերի կակաշները լիառ,
Միայն իմ երկրում լինելի հիմա,
Միայն գրկելի մանկիկս պայծառ:

Ես ուրիշ ոչինչ չէի կամենա,
Միայն քո ծուխը, իմ տո'ւն հայրենի,
Միայն կանգնելի ես քո սուրբ շեմին,
Կամ պատուհանդ ծեծելի կամայ:

Կկտրեմ ձյունոտ դաշտերը շիրիմ,
Ոտքերս հազար ճամփի կարնոտեմ,
Միայն, թե հասնեմ կապույտ Նեմանին,
Միայն, հայրենի'ք, քեզ նորից գտնեմ:

Արևը նորից մոխրացավ հեռվում,
Եվ օրս հանգավ նման մի շողի,
Միայն ուղրվեց երգն իմ հուշերում,
Իբրև արձագանք հայրենի հողի:

Իբրև հեռավոր մի լուր քնքշագին,
Հարազատներիս թախծող հուշ մի մեծ,
Տենչացի կրկին ես կարոտագին,—
Սիրտս երգիս հետ դառնորեն լացեց:

Ես ուրիշ ոչինչ չէի կամենա,
Միայն մարգերի կակաչները մառ,
Միայն իմ երկրում լինեի հիմա,
Միայն գրկեի մանկիկս պայծառ:

ԼԻՏՎԱՅԻ ՔԱՐՏԵԶԸ

Ես հաճախ եմ նայում քո քարտեզին փռված,
Ե՛վ գծերին ոլոր, և կետերին ցիրցան,
Թեև եմ և կարոտից միտքս շուրջը նրա
Եվ հառնում է իմ դեմ պատկեր մի ծիածան:

Բծերից մուգ կանաչ պուրակներն են խշշում,
Լայն մարգերն են բուրում ամառային տոթին,
Ե՛վ արտերն են հոսում, և՛ հասկերն են շրշում,
Ճերմակին են տալիս գյուղեր այգեգոտի:

Ե՛վ գծերն են ոլոր գետերով հեղեղվում,
Ե՛վ ճամփեքն են փոշոտ երգում սայլերի տակ,
Երկնով ամպիկների փետուրներն են լողում,
Լճերին արևի շողքն է վառվում սուտակ:

Կետերից քարտեզի շոսեններն են վազում,
Երկաթուղիները պողպատե ռելսերով:
Ահա ծննդավայր գյուղը իմ երազուն,
Ստվերներում լազուր քնել է անխռով:

Այնտեղ, ուր քարտեզի ծայրերն են սկսւած —
Ծովն է ափ թափալում ալիքները կանաչ,
Բլուրներն են ավազ ցոլում հակինթացած,
Սոսիներն են ճոճվում աղմկելով անափ:

Տարածվել են այսպես իմ դեմ, իմ սեղանին,
Լիտվա, հողերը քո բուրոյ, բազմաբեղուն,
Սփերդ ավազե, ճերմակ ու գեղանի,
Կառնասդ թիկնած թափ լանջքերին ծիծղուն:

Ահա վիլնուան, ահա լեռանց խմբապարում,
Պերճ Պալանգան ահա ավազներում սուզված,
Ահա Ներիսն, ահա Դուբիսան վարարուն,
Խաղաղ գետերի մայր Նեմանը փիրուզյա:

Օ՛, փոքրիկ ես այնքան դու քարտեզի վրա,
Բայց մեծ ես իմ սրտում, այնքա՛ն, այնքա՛ն անդին,
Որպես կեսօր ամռան պայծառ ես, հուրհրան,
Լիտվա՛ իմ կաթոգին:

ԵՐԵՔ ԲԱՐԴԻ

• 1

Դաշտի եզրին հեռավոր
Երեք բարդի են բուսնում,
Երեք բարդի սգավոր
Տրտում զրույց են անում:

— Թե ես տղա լինեի,
Կանաչ կտրիչ ձիավոր,
Կքշեի հուր թրով
Մութ խավարը սևավոր:

— Թե ես տղա լինեի,
Դալար կայտառ մի մաճկալ,
Դաշտերն արար աշխարհի
Կհերկեի գովթանով:

— Թե ես տղա լինեի,
Հոր մինուճար մի տղա,
Կթամբեի նժույգ ձիս,
Կթռչեի սիրուս մոտ:

Կթռչեի սիրուս մոտ,
Ուռենու մոտ իմ մոլոր,
Կսրբեի իմ ձեռքով
Արցունքները իր գլոր:

2.

Դաշտի եզրին հեռավոր
Երեք ուռի են բուսնում,
Երեք ուռի սգավոր
Տխուր զրույց են անում.

— Թե ես աղջիկ լինեի,
Զքնաղատես դեղուհի,
Ծեղից մինչև մութ գիշեր
Սոխակի պես կերդեի:

— Թե ես աղջիկ լինեի,
Հնձվորուհի մի մատաղ,
Կժողվեի դողնոցս
Արցունքն արար աշխարհի...

— Թե ես աղջիկ լինեի,
Մոր մինուճար մի աղջիկ,
Կճամփիեի անուշ դիր
Ճար ու ճրագ իմ յարին:

Ճար ու ճրագ իմ յարին,
Բարդի ծառին այն սգավոր
Ես գրկեի՜, գգվեի՜,
Որ էլ երբե՛ք շոխրեր...

ԹՈՉՆԱԿԸ

Անտառն է քնած. թմբին, թխկենին
 Բյուր տերևներով բուրմունք են փռում,
 Գարնան կապուտակ ծաղիկն առաջին
 Ժպտում է ցողոտ, թարմ տերևներում:

Տեսնում եմ ահա ճյուղերի միջով
 Աստղերն են դետնին թափվում ճյուղի պես,
 Հանկարծ կաղնուտում տխուր մի կանչով
 Խոսում է մեկը, լալիս է կարծես:

Սի՛րտ իմ, լռությո՛ւն, երգը այդ տրտում
 Լսի՛ր,— սոխակի դալլալն է անմեռ...
 Շնորհակալ եմ, դարունքի թռչո՛ւն,
 Քո երգի թևին թռա հայրենիք,
 Որին թախծում եմ ես օր ու գիշեր—
 Լոկ նա է սրտիս երգը երջանիկ:

ԲԱԼԹԻԱԿԱՆ ԻՄ ՇԱՂԻԿ

Հրդեհներից հրկիզված ու տանջահար
Արթնանում ես չքնադադեղ դու նորից,
Ինչպես հասած խնձորները ճյուղերից
Աստղերն երկնից վար են ընկնում տես, ահա:

Իմ հայրենի՛ք, օտարների դռներին
Ձեռք կարկառել հաց ես մուրել տարիներ,
Սակայն ահա որոտացին ամպրոպներ—
Ազատությունն առավ թևեր վիթխարի:

Երբ խաչակիր բարբարոսները դաժան
Հեղեղեցին արյամբ Լիտվան սրբազան—
Չդողացիր կրունկի տակ նրանց ժանտ,
Ժայռի նման դու մնացիր անսասան:

Զվարթ գրկած կանաչ ծովեր ու լերինք,
Բարձրանում ես նորից, երկի՛ր Գրյունվալդի,
Սովետների հողում, նման մարդարտի,
Շողա՛ դարեր, Բալթիական իմ ծաղի՛կ:

Ծովեր ու լեռներ, կեցած ալեհեր,
 Ծաղիկներ, ծառեր ու ամենից վեր,
 Զյունաթև ամպեր միշտ սրտանվեր...
 Բայց ահա վերջին երգս շափարտած,
 Կմեռնեմ, ընդմիշտ կթողնեմ նրանց—
 Օ, ո՛չ, կդառնամ ես ծով, ամպ ու լեռ...

Ու նա ծաղկեց, գուգւկեց գարնան ճերմակ շորով,
Սակայն քամին պատռեց շորը քնքշագորով,
Ու համբուրեց մարմինն իրա երանելի,
Երիտասա՛րդ, երազելի՛ :

Հիմա քնքուշ իր քրոջ հետ սալորենի
Պարտեզի մեջ փսփստւա՛մ է խնձորենին,—
Երջանիկ է, ամսոսալու շունի ոչինչ,
Ծանրանում է պտուղներով նա աստղաջինջ։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Զինվոր մարդու շրթունքներով ծառավի
 Համբուրեցի ես քո հողը թանկագին,
 Երբ հրերդ, Թբիլիսի՝ գրավիչ,
 Շողշողացին ինձ կրկին:

Այդ կրակներ շէին փայլում խավարում,
 Այլ վարդերի խարուկները հրակեզ,
 Կրկին տեսա Մտացմինդան դաշարուն,
 Կրկին սիրտս տրոփեց:

Հազուրաշյա երկնքիդ տակ ես նորից
 Գովերգեցի կյանքս մանկութ օրրանում,
 Առա մի ափ պաղպաջուն ջուր հորդ Քուռից,
 Հանգցրի ծառավն իմ անհուն:

Թբիլիսի՝ վիճակվել է ինձ կրկին
 Խմել շունշդ ու բուրմունքդ բալասան,
 Հասունանան թող արևով քո անդին
 Իմ իղձերի պտուղներն հրաշուշան:

Բախումների ուղիներով կրակոտ
 Վերադարձա՝ մահից փրկված հրաշքով,
 Մառայեցի հայրենիքին փոթորկոտ,
 Իբրև սանրդ հոգեթով:

Ի՞նչ եմ բերել ես քեզ օ, մա՛յր. հուր մի վերք, —
Զինվոր մարդու սովորական մի նվեր,
Ես արյամբ եմ, հայրենական իմ եղև՛րք,
Պաշտպանել քո հողը վեհ:

Ես տենչացի հավատարիմ միշտ մնալ
Եղբայրներիս՝ գրոհներում բուցկտուն,
Ցույց տուր ճամփան իմ քաղաքի, ծիծեռնա՛կ,
Ուր ինձ մայրն է իմ թախծում:

ՖԱՐՈՒՆ

Սիրում եմ շրջել դալար արտերում
Ու այգիներում արթնացած քնից,
Երբ Վրաստանի բոլոր ափերում
Արտուտի երգն է հնչում անկակիծ:

Լեռներից իջնող գետերն եմ սիրում
Խոլ ամպրոպային օրերըդ, գարո՛ւն,
Շողը կեռասի թավ տերևներում,
Մետաքս ծամերը հարսերի առույգ:

Սիրում եմ վազի բողբոջն առաջին,
Սաղարթն առաջին ճաճանչված, ցոլուն,
Ե՛վ հոհակները զմրուխտ կանաչի,
Ե՛վ խաղաղանիստ արտերի հեռուն:

Իմ սիրտը լեցուն խնդությամբ թովիչ
Աշխարհն այնքա՛ն պայծառ է տեսնում,
Շուքով աղափնու կապուտակ թևի
Երկինքն է հողուս հովանի լինում:

ԴԱՍԱԿԱՆ

Ա. Ս. ՊՈԿՆԿԻՆ

....Նորից այցելեցի

Ես անկյունն այն հողի, ուր աքսորյալ իբրև
Անցկացրի երկու տարի ես աննկատ,
Այն պահից սահել է տասը տարի արդեն
Եվ շատ բան է փոխվել, օ, ինձ համար կյանքում:
Ենթարկվելով կյանքի ընդհանուր օրենքին
Փոխվեցի ես նաև... սակայն այստեղ նորից
Ինձ գրկում է կենդան այն, որ անցավ անդարձ,
Եվ թվում է թե դեռ երեկ թափառեցի
Պուրակներում ես այս: Ահա աքսորանքի
Տնակն, ուր ապրեցի դաշակիս հետ թշվառ:
Պառազին արդեն չկա և պատի ետևում
Այլևս չեմ լսում ոչ քայլերն իր ծանր,
Ոչ էլ իր հսկումը հողացող, սրտացավ...
Ահա այն բլուրը անտառներով սլափած,
Որի վրա հաճախ նստում էի անշարժ
Եվ լճակին նայում վերհիշելով վշտով
Ե՛վ եղերքներ ուրիշ, և՛ ալիքներ ուրիշ...

Ոսկեղեն արտերի և այն կանաչագեղ
 Արտաների միջև
 Նա կապույտին տալով փռվել է լա՛յն, արձա՛կ:
 Լճակի անծանոթ ալիքների միջով
 Մի ձկնորս է լողում և ետևից քաշում
 Մի աղքատիկ ուռկան: Զառիվայր ամերին
 Քյուղեր, փռված ցիրցան—այնտեղ, նրանց ետև
 Զրադացն է փռվել—իր թևերը ճիգով
 Հողմի պահին հազիվ պտտելով: Ահա
 Պապերիս հողերի այն սահմանի վրա,
 Այնտեղ, որտեղ հիմա անձրևներով փորված
 Մի ճանապարհ ոլոր բարձրանում է սարը,—
 Երեք բարձրասլաց սոսիներ են կանգնած,
 Մեկը հեռու մի քիչ, մյուս երկուսը սակայն,
 Իրար մոտ են այնքան—այստեղ, նրանց մոտով
 Լուանի լույսով, ձիով անցնում էի երբ ես—
 Նրանց կատարների սոսափյունը ինձ միշտ
 Ողջունում էր ծանոթ մի աղմուկով:
 Ճանապարհով ես այն նորից անցա հիմա
 Եվ առաջվա նման նորից տեսա նրանց:
 Նրանք նույնն են կրկին, նույն է և քնքշագին
 Սոսափյունը նրանց իմ ականջին ծանոթ—
 Սակայն նրանց այն հին արմատներին մոտիկ
 (Ուր ամեն ինչ երբեմն ամայի էր ու մերկ)
 Մի պուրակ է ջահել փարթամ աճել հիմա,
 Մի ընտանիք կանաչ: (Մանուկների նման
 Թփիկներ են նրանց հովանու տակ խմբվել),
 Սակայն հեռվում ահա ամուրու պես մի հին,
 Մի ընկերն է նրանց կանգնած մռայլամած
 Եվ բոլորքը նրա առաջվա պես կրկին

Ամայի է ու մերկ... Բարե՛ք երիտասարդ,
Անծանոթ ցե՛ղ, ավա՛ղ, չի վիճակվի ինձ բախտ
Տեսնելու զորավոր քո տարիքը այն ուշ
Ծանոթներից, երբ իմ դու ավելի կաճես
Եվ անցորդի աչքից դու կծածկես նրանց
Գլուխը զառամյալ... Սակայն թող թող իմ
Հսի ողջագուրող քո աղմուկը, երբ նա
Ուրախ ու հաճելի խոհերով լի
Մտերմական, ջերմին զրույցից դառնալով,
Կանցնի նա քո մոտով գիշերային միգով
Եվ ինձ կվերհիշի...

❖ ❖
 Քո կենացն եմ խմում, Մերի,
 Մերի, Մերի, իմ սիրելի,
 Ես դռները փակել լռին
 Մեն ու մենակ, առանց հյուրի,
 Քո կենացն եմ խմում, Մերի:

Կարելի է լինել, Մերի,
 Քեզնից գեղեցիկ ավելի,
 Իմ վառվռուն, փոքրիկ փերի',
 Սակայն քեզ չափ չի կռքելի
 Լինել անուշ, քնքուշ Մերի:

Դեհ, երջանիկ եղիր, Մերի,
 Կյանքիս արև անմարելի,
 Դու կորստի, դու ցավերի,
 Կամ էլ ամպոտ, սև օրերի
 Չհանդիպես երբե՛ք, Մերի:

Ե Ր Գ

Բա՛ց թող դու ինձ, անուշ մայրի՛կ,
Գնամ ծովը աղմկոտ,
Ես հովիտում բուսած խոտ չեմ,
Ես մեծացա ծովի մոտ:

Երազում եմ ես մեծ նավեր,
Ոչ թե մակուշկ ձկնորսի,
Վախենում եմ կյանքը տալառով
Իր ուղեանով ինձ որսի:

Այստեղ, փակված վանդակի մեջ,
Ա՛խ, չեմ ուզում ես մեռնել,
Բա՛ց թող դու ինձ, անուշ մայրի՛կ,
Անծա՛յր, կապո՛ւյտ հեռուներ:

Այնտե՛ղ, ուր դու ճերմակ կրծքով
Ալիքները պատռեցիր,
Այնտե՛ղ, ուր քեզ հպարտ տեսա,
Բախտավոր ու գեղեցիկ:

Թեև երգով հաղթանակի,
Ավա՛ղ, ամբողջ հասար, 7
Բայց գեթ մի ժամ քո խեղճ կյանքում
Ուրախություն դու տեսար:

Թող խորտակվեմ ես էլ, մայրի՛կ,
Աղջկադ մի՛ ամիսոսիր,
Ա՛խ, չի փրկվի ալ ծաղիկը
Թե որ ծովի մոտ բուսնի:

Մեկ է, այսօր վառ, հրջանիկ,
Վաղը՝ մորիկ կլինի,
Ալիքները իրար տալով
Ծովից կեննի հողմ քամի:

Ամեն մի օր նա մի ավազ
Ծաղկոցն ամիս կնեաի,
Իվ, կթաղի ծաղիկն, ավա՛ղ...
Բա՛ց թող, աստղի՛կ իմ սրտի:

Քե անցնում եմ գիշերը փողոցով մթին,
Քե հողմին եմ ունկնդրում ցերեկն անձրևոտ,
Անօգնական բարեկա՛մ, անտուն, անոթի,
Հանկարծ կանգնում է իմ դեմ սուվերդ ծանոթ:

Հանկարծ սիրտս են քրքրում մաքերը մոլար,
Մանկությունից շողաց քեզ բախտը ժպտուն,
Ե՛վ թշվառ էր, և՛ շար էր քո հայրը մռայլ,
Ուրիշ մի սիրտ սիրելով դնացիր մարդու:

Քեզ վիճակվեց ամուսին մի դաժան ու շար,
Չեղքում ծեծ կար, իսկ սրտում՝ կատաղության թուլն,
Անհնազանդ էր ոգիդ, մոտից դու փախար,
Եվ կապվեցիր դու ինձ հետ, բայց ոչ ի խնդում:

Հիշո՞ւմ ես դու այն օրը, երբ քաղց ու սովից
Տանջվում էի ես անօգ, հիվանդ, ուժաքամ,
Գոլորշին էր ալիքվում շնչառությունից
Մեր սենյակում ցուրտ, դատարկ և անդուր այնքան:

Հիշո՞ւմ ես խուլ ձայները ջրհորդանների
Ու անձրևի ցայտքերն ու կիսամութն անբառ,
Կաց էր լինում մանկիկդ... շնչով մտերիմ
Տաքացնում էիր դու թաթիկներն իր սառ:

Նա շէր լռում, ճշում էր և ճիշը նրա
Սրտակեղեք, հնչեղ էր: Մութն էր ծանրանում,
Հալով մեռավ մանկիկդ թեքիդ վրա,
Թշվառ էա՛կ, մի՛ թափիր դու արցունք անհուն:

Վաղը վշտից ու սովից երբ դա մահ քամին
Մենք էլ աշտակես կննջենք խորո՛ւնկ, քաղցրա՛դին
Երեք դադադ, անեծքով, տանտերը կառնի
Մեզ կտանեն, կթաղեն իրար կողք-կողքի:

Նստած էինք մենք մռայլ տարբեր անկյունում,
Գունատ էիր, հիշում եմ, թախծադեմ ու թույլ,
Խորհրդավոր միտք էր մի քո մեջ արթնանում,
Բորբոքվում էր քո սրտում պայքար մի անդու...

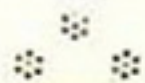
Նիրհում էի կիսարթուն... դու դուրս գնացիր,
Ինչպես ժամին պսակի զուգված դեղեցիկ,
Չանցած մի ժամ շտապով լռիկ բերեցիր
Որդուդ՝ դադադ մի փոքրիկ յիսկ հորը՝ ընթրիք:

Հագուրդ տվինք մեզ մաշող քաղցին անհասպաղ,
Մութ սենյակում վառեցինք մոմ մի կիսակայծ,
Հագցրեցինք մեր որդուն ու դրինք դադադ,
Դիպվածն արդյո՞ք մեզ փրկեց, թե՞ օգնեց աստված:

Չշտապեցիր դու բացել դադտնիքը տխուր,
Չհարցրի ես ոչինչ,
Հոկ նայեցինք մենք իրար հեկեկաճաճով խուլ,
Հոկ շարացաւ ես դժկամ ու հոգով անջինջ:

Ո՛ւր ես դու այժմ... հարկածով դառն աղքատութեան
Պայքա՛րը քեզ կործանեց շար, դարհուրելի,
Թե՛ դնացիր ուղիով դու սովորական
Եւ ահաւորն անխուսափ պիտի կատարվի:

Ո՛վ պիտի քեզ պաշտպանի: Ամենքն անխտիր
Կկոշեն քեզ անունով ահաւոր, դժնի՛,
Միայն իմ մեջ կշարժվի անեծք մի անծիր,
Եւ ապարդյուն կմեռնի:

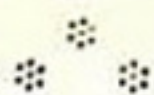
Հոխր դու, մուսա՛ վշտի, վրեժի,
Երկար կարգացինք նդովք աշխարհում,
Էլ չեմ խռովի քունը ուրիշի,
Մահանում եմ ես մեն-մենակ, լռում:

Ի՞նչ ողբամ վիշտը իմ կորուստների,
Դա չի ամոքի ո՛չ վերք, ո՛չ կսկիծ,
Ինչպես ճոնչից բանտի դռների,
Նողկում եմ ես իմ հոգու հառաչքից:

Մեռավ ամեն ինչ: Միգում, մուժերում
Կորել է արդեն ուղին իմ մաշող,
Ծրկինքն իմ վերև էլ չի փայլելու,
Էլ չի նեւեղու հոգււս մեջ մի շող:

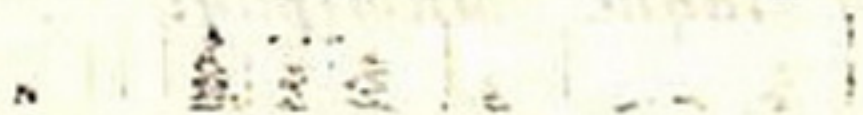
Չկերածնության, սիրո շո՛ղ կախարդ,
Ես քեզ կանչեցի քուն, թե արթմնի,
Կյանքում, պայքարում, ափին անկումի
Ես քեզ կանչեցի, էլ չեմ կանչում արդ:

Չէի կամենա տեսնել վիհն այն մութ,
Որ միշտ կարող ես դու լուսավորել,
Չի կարող սիրտը սիրել սովորել,
Հոգնել է եթե ատել անհագուրդ:

Ներիր, ներիր և մի՛ հիշի մի առ մի
Օրերն անկման, վհատումի, թախծումի,
Օ՛, մի հիշիր ոչ փոթորիկ, ոչ արցունք,
Ոչ էլ խանդի պոռթկումները այն խորունկ:

Բայց օրերն այն, երբ սիրո վառ լուսատուն
Ճառագում էր մեր երկնքում և ժպտում,
Երբ աշխուժով անցանք ուղին մեր ամա,—
Դու օրհներգի՛ր, և բնավ մի՛ մոռանա:

Կ Ր Ա Կ

Ես չեմ ցանկանում փթել ճահիճում,
 Իբրև մի զառամ, խարխուլ ուռենի,
 Թող ինձ փաթաթվի բոցը շառաշուն
 Գարնան կայծակի բարկ ու գեղանի:

Ես կմահանամ հուր-հուր կրակում,
 Զուրը թողնելով գորտերին տխմար,
 Եվ գրչակներին, որ ջուր են երգում
 Ոտանավորով ջրիկ ու հիմար:

Կրա՛կն ընտրեցի ես ինձ դրոշակ,
 Չմեռն ինչքան էլ մոլեգնեց դաժան,
 Սարսուռն մարմնիս նուրբ կեղևի տակ
 Բոցը իմ սրտի փողփողաց կենդան:

Հե՛յ, սիրուն աղջի՛կ, ինձ մոտիկ նստիր,
 Եվ մեջքիդ վրա դուր մի՛ կոտրատվիր,
 Հուր եղի՛ր, դու ինձ հրով համբուրիր,
 Թե չես կամենում—չքվի՛ր, նզովվի՛ր:

Գինեգո՛րծ, լի՛ց ինձ գինի հուրհրան,
 Բայց զգույշ, դու ջուր չխառնես նրան,
 Թե չե, արևս վկա, գինետան
 Քարը չեմ թողնի ես քարի վրա:

Միշտ կարողանալ քնարով շողուն
Հեղել հուր երգեր աշխարհի վրա—
Ում երգի աստղը չի վառվում, շողում—
Պղպեղաման են անվանում նրան:

Ես չեմ ցանկանում փթել ճահիճում,
Իբրև մի դառամ, խարխուլ ուռենի,
Կաղնու պես թո՛ղ ես փառվեմ բոց շնչում
Գարնան կալծակի բարկ ու գեղանի:

ԿԱՐՄԻՐ ԴՐՈՇԱԿ ԴՈՒ ԿԱՐԻՐ, ԻՄ ԿԻՆ

Այդ ինչ ես անում, այդ ինչ ես կարում,
Դու կարկատում ես հազո՞ւտը իմ հին,
Պատռած շապիկն էլ սիրով եմ կրում,—
Կամ է դրոշակ դու կարիր, իմ կին:

Զգում եմ ես միշտ, զգում ինչ որ բան,
Թե ինչ, հայտնի է միայն երկնքին,
Բայց հավատում եմ ոգուն իմ վառման,—
Կարմիր դրոշակ դու կարիր, իմ կին:

Օ, աշապես երկար չի կարող տևել...
Արդարությունը՝ ղենքները ձեռքին՝
Հաղթական կռվի դաշտով կթևե, —
Կարմիր դրոշակ դու կարիր իմ կին:

Ազատությունը—ապրանք է մի թանկ,
Գնվում է նա միշտ փողով ահագին—
Փողով ահագին—արյունով կարմիր,
Կարմիր դրոշակ դու կարիր, իմ կին:

Եթե այն կարվի քո շքանդ ձեռքով—
Կիարվի նրան հաղթանակն անդին,
Եվ հավետ մոտիկ կլինի նրան...
Կարմիր դրոշակ դու կարիր, իմ կին:

ԱՄՊԵՐ

Թե հաւք լինեի,— իբրեւ մի արծիւ,
Միշտ կճախրեի ամպերում աննինջ,
Ես միայն ամպեր կնկարեի,
Եթե լինեի մեծ մի նկարիչ:

Օ, անշափ խորն եմ ձեզ սիրում, ամպն'ը,
Ինձ մոտ եք թռչում — հղում եմ ողջուն,
Իսկ երբ շվում եք անծանոթ ամպեր —
Անհայտ ուղին եմ ձեր օրհնում, կանչում:

Օ, խայտաբղետ ուխտավորների
Շարաննե՛ր, սրտիս մո՛տ եք, հալածա՛տ,
Իմ եղբայրներն էք. լեզուն խոհերիս
Հասկանում եք դուք հոգով ձեր ազատ:

Ես ձեզ տեսել եմ պահին որոտքի,
Երբ հանց ռազմիկներ ըմբոստ շարանով
Սլանում էիք կռիւ մոլեգին
Եւ հողը ներկում շարի արշունով:

Ես ձեզ տեսել եմ մեռնող լուսնյակի
Անկողնու կողքին տխուր ու տրտում,—
Ինչպես քույրիկներ դուք հսկում էիք
Ձեր հիւանդ քրոջ քունը անխնդում:

Դուք կապույտ հեռվից հեռո՞ւն թռչելով,
Հաճախ եք նայել իմ պատուհանին,
Անվե՛րջ փոխելով ձևերը ձեր նուրբ,
Անվե՛րջ գեղանի, ամպե՛ր վեհանիստ:

Ես ձեզ նման եմ, փերինե՛ր երկնի,
Սիրում եմ ձեզ պես լինել ես հալարտ,
Հողիս ձեզ նման հազար ձև ունի,
Հազար շանթ ունի փոթորկաբարբառ:

Ես ձեզ նման եմ: Աչքերից ձեր մով
Փայլատակում են մերթ հուր կայծակներ,
Մերթ ողողվում են մով արցունքներով—
Այդպես եմ ես էլ, համաափյուռ ամպե՛ր:

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ

Դու ծեր ձմառն ջահել աղջիկ,
Քնքուշ, անուշ իմ դարձ'ն,
Ո՛ւր ուշացար, ինչո՞ւ նաղիկ,
Չես հայտնվում աշխարհում:

Արի', քեզ են սպասում հին
Ընկերներդ սիրելի,
Մով երկնի տակ դարկի'ր կանուշ
Վրանները ծառերի:

Բուժի'ր հիվանդ արշալույսին,
Սիրաբ խինդով ողողիր,
Խեղճը գունատ ծվարել է
Շեմի վրա թաց հողի:

Դաշտ ու ելկինք կօրհնվեն սիրով,
Թե որ բուժես դու նրան,
Կլան ուրախ արցունքներով
Ցողիկները ցուցլան:

Քեզ հետ դու բեր ծիծեռնակին,
Ուառցիչն է նա իմ մեծ,
Նրանից եմ ես սովորում
Նրդել աղատ ու անկեղծ:

Զմոռանաւ ծաղիկներին,
Երբ դու հշուր դաս լեռներով,
Ինչքան կարաս՝ բեր շատ ծաղկունք,
Դարո՛ւն, կանաչ ձեռներով:

Շատացել են շիրիմները
Երկրում տրտում ու տխուր,
Ազատութեան սուրբ զոհերն են
Նրանց գրկում հանգչում լուռ:

Որ շմեռան սև հողի տակ
Նրանք՝ առանց պատանքի,
Պատանքի տեղ նրանց վրա
Փռի՛ր ծաղկունք դարունքի:

ԳՈՂԱՅԱՄ ՁԻՍ

Ինչպե՞ս հողմը փռշին ելավ
Ճամփի վրա,
Ձիու մեջքին սլանում է
Մի քաջ տղա:

— Հայրենակից, այդ ո՞րտեղից,
Ո՞ւր ես վռաղում,
— Ըստեղից եմ գալի, քեռի՛
Իմ բարեպաշտ:

Արածում են այնտեղ ձիեր
Խրխնջացող,
Գողացել եմ սև ձին ստեպում
Արծաթացող:

Տուրում շուտով տոնավաճառ
Կկայանա,
Սլանում է այնտեղ ձիով
Կտրիճն անահ:

— Հեյ, սպասի՛ր, հայրենակից
Ի՞նչ ես անում,
Ախր իմն է այդ քուռակը,
Ո՞ւր ես տանում:

Իմն է ստեպի ձիաների
Նրամակը,
Ինձանից ես դու գողացել
Այդ քուռակը:

Բայց կտրիճը չի կամենում
Նրան լսել,
Նա թռչում է հեռուն, հեծած
Քուռակը սև:

Բայց և այնպես ճանապարհին
Նա ետ դառնում,
Զիատիրոջ կանչում է դիւ,
Մխիթարում:

— Մի քուռակի համար, արի՛
Մի՛ սրտնեղվիր,
Դու շատ քուռակ, մատակ ունես
Դաշտում անծիր:

Իսկ ես միայն մի սիրտ ունեմ
Կրծքիս ներքո,
Այն էլ ահա գողացել է
Աղջիկը քո:

Դու ինձ դուժում ես, թե չափն եմ, անո՛ւշ,
Ես այդպիսին եմ, դուցե, հիրավի,
Բայց դրա համար քեզ դուլի՛ր, քնքո՛ւշ,
Քո սիրտն է վճիտ աղբյուրն իմ լավի:

Օ, միթե հողի շնո՞րհն է, քույրի՛կ,
Որ միշտ ծնում է ծառեր, ծաղիկներ,
Կարո՞ղ է ծնել նա գեթ մի խոտիկ,
Թե արևն իրեն շաաքաչներ:

ՎԱՐԱՐԵՅ ԳԵՏԸ

Վարարեց գետը,
Փրփրեց կրկին,
Ինձ մի՛ սպասիր
Գետի եզերքին:

Հեղեղը տարավ
Պատը կամուրջի,
Ջրամ լողում է
Բեկորը վերջին:

Սարից նայում եմ
Հորդուն հեղեղին,
Հորդուն հեղեղով
Թռավ աղավնին:

Այն աղավնի՞ն էր
Երկինք վերացավ,
Թե՞ իմ հառաչն էր,
Քեզ մոտ սլացավ:

Սիրուն գիշեր է, վարդիս հետ թաքուն,
Ուրախանում եմ մի փոքրիկ այգում,
Անդորր է, միայն շներն են հաջում,
Երկնքում հստակ
Ասես հրեշտակ
Հեզիկ ու նազիկ աստղերն են հրճվում:

Ես չէի կարող լավ աստղիկ լինել,
Ես չէի կարող երկնքում քնել,
Ես չէի կարող մնալ դրախտում —
Ամեն իրիկուն
Կիջնեի իսկույն
Քո այգին, իմ վարդ, իմ հարսիկ խնդուն:

Յ Ա Ն Կ

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀԱՆԳՐԱՆ

Պուստական անտառներ	52
Գինեբալ Բաղրամյանի փողոցում	5
Սրեան	7
Հիշում ես արդյոք Հայաստանը	10
Իմ որմնագիրը բարեկամին	12
	14

ԵՐԿՐՈՐԳ ԾՆՈՒՆԴ

1. Բանտում	15
2. Ընկերների մահը	18
3. Նշան	20
4. Մահվան նավը	21
5. Չկնորսի խրճիթում	22
6. Խրանում	25
7. Տունը	27
8. Նրդ ողջերթի	29
9. «Պուստաստան» նավի վրա	31
10. Ճանապարհին	33
11. Կոմիտասի սրինգը	35
12. Թոռնիկի երգը	36
13. Հայրենապարձ	38
14. Հայոց լեզուն	40
15. Վերադարձ	41
16. Հայրենապարձի երգը	42
17. Քրոջ երգը	43
18. Խաղաղության մարտը	44
19. Կառուցման երգ	46

20. Այս փողոցը դեղեցիկ	48
21. Սեանի տիին	50
22. Պուշկինյան բլուրներում	52
23. Բաղալուի ձորում	54
24. Ճանապարհներ սպիտակ	57
25. Ճանապարհին	58
26. Գարնանամուտ	60
27. Հայրենիք	61
28. Սովետական Հայաստան	62
29. Բերքի բալլադ	63
30. Հանդիպում	64
31. Ես երգում եմ	66
32. Եղբայրույթյան առաջի առիկ	68
Բալլադ սովետական դրաշարի մասին	69
Ի՞նչ է երազում քանադականը	74
Անաստատում երեկվա	75
Այգեկութ	76
Տունս դարունն է	77
* *	79
Ողջուն քեզ	80
Ատեկություն	82

ՀԱՐԱԶԱՏ ՀԵՌԱՍՏԱՆՆԵՐ

Հյուսիսին	85
Կրեմլյան եղևինները	87
Կարմիր հրապարակում	89
Պուշկինյան հրապարակում	91
Լենինի տունը	93
Լենին	96
Հումատունի որդին	98
Արաքսի տիին	100
Կիրովը Կովկասում	104
Ճանաչում ես երկիրն այն	106
Հայրենիքի վերջալ	108

Հայրենիքիս	110
Գիշերային լույսի	112
Հաղթուած յան իմն	114
Իմ մանկութեան քաղաքը	116
Բալթիկ ծովի եղերքին	118
Լիտվական մասի	120
Մայրոնիսի սաղերի հետ	121
Երգ եղբայրութեան	122
Երկինք	123
Հայրենիքիս	125

ԿԱՐՄԻՐ ՓՈՂԿԱՊ

Պիտերական վրանները	127
Շամբարում	129

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՍՐՏԻՑ

Փառք քեզ աշխարհ Սովետական	130
Օրոր	132
Նորակոչիկի երգը	133
Հեծյալի երգը	135
Գարնանային երգ	136
Իմ Հայաստան	137
Լենինյան սերունդ	139
Երևանի ուրախ երգը	140

ԸՆԿԵՐՆԵՐԻՍ ԵՐԳԵՐԻՑ

Օ. իզուր չեն — (Ս. Մույուքա)	142
Ուկրաինական կադսի — (Պ. Ուսենկո)	143
Ես որդին եմ Սովետների աշխարհի — (Մ. Ռիլսկի)	145
Երգ — (Լ. Պերվոմայսկի)	147
Պապերը — (Ս. Մալբշկո)	148
Հայրենիք — (Ս. Վենցլովա)	149
Ես ուրիշ ոչինչ չեմ կամենա — (Ա. Վենցլովա)	151

Լիտվայի քարանդը—(Կ. Կարստկաս)	153
Երեք բարդի—(Լ. Գիրա)	155
Թռչնակը—(Է. Մեծեղայտիս)	157
Բալթիական իմ ծաղիկ—(Ա. Խուրդիսաս)	158
Ծովեր ու լեռներ—(Ստ. Շչիպաչև)	159
Խնձորենի—(Ստ. Շչիպաչև)	159
Վերադարձ—(Գ. Լեոնիձե)	160
Գարուն—(Գ. Լեոնիձե)	161

ԴԱՍԱԿԱՆ

Նորից այցելեցի—(Ա. Գուշկին)	164
Քո կենացն եմ խմում—(Ա. Գուշկին)	167
Երդ—(Ն. Նեկրասով)	168
Թե անցնում եմ գիշերը փողոցով մթին— (Ն. Նեկրասով).	170
Լսիք դու մուսա—(Ն. Նեկրասով)	173
Ներիք—ներիք—(Ն. Նեկրասով)	174
Կրակ—(Շ. Պետեֆի)	175
Կարմիր դրոշակ դու կարիր, իմ կին—(Շ. Պետեֆի)	177
Ամպեր—(Շ. Պետեֆի)	178
Գարնան հետ—(Շ. Պետեֆի)	180
Գողացած ձին—(Շ. Պետեֆի).	182
Դու ինձ գովում ես—(Շ. Պետեֆի)	184
Վարարեց գետը—(Շ. Պետեֆի)	185
Ախրուն գիշեր է—(Շ. Պետեֆի)	186

Պատ. խմբագիր՝ ՍԻՐԱՍ

Տեխ. խմբագիր՝ Ս. ԼԱՔՈՅԱՆ

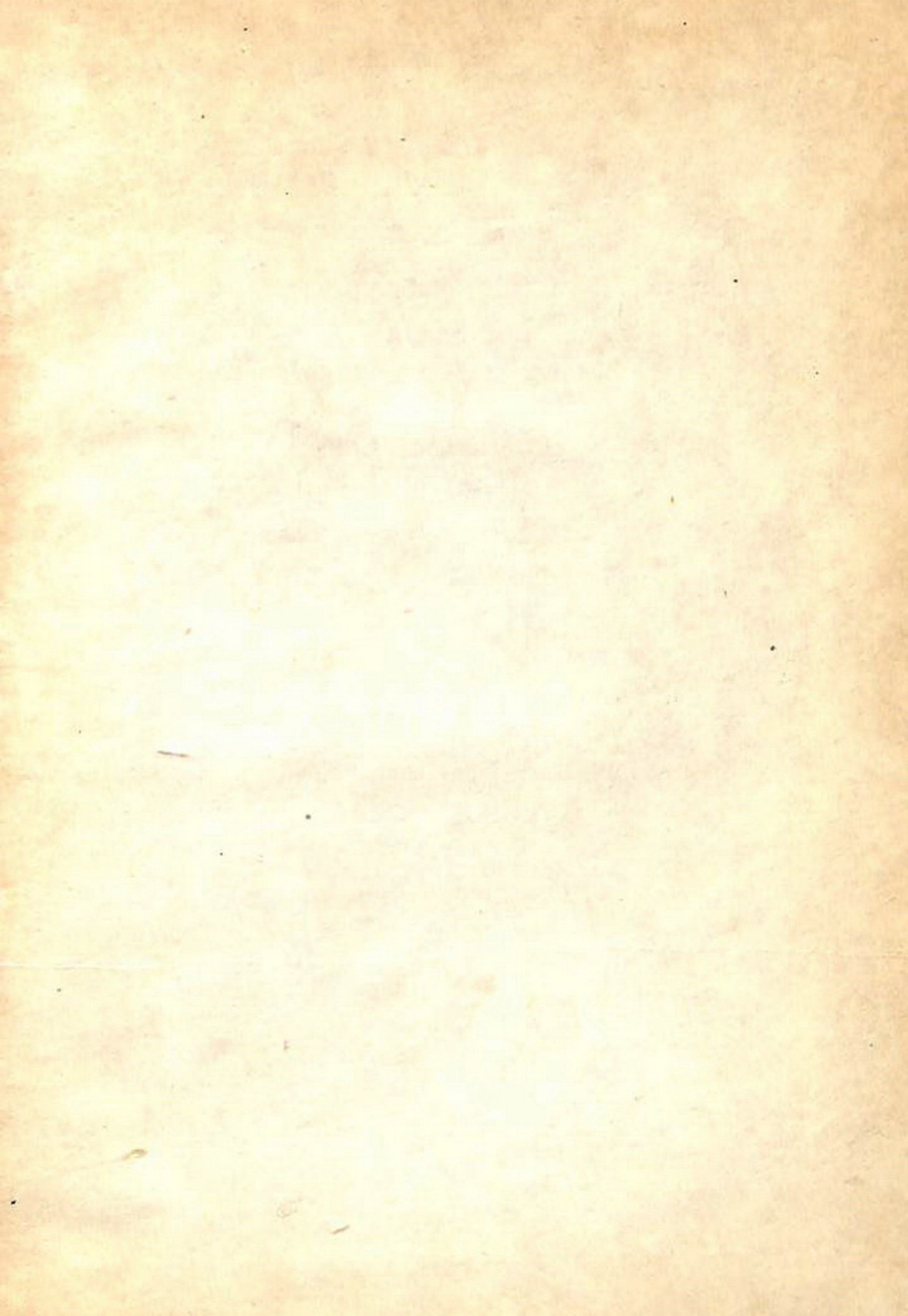
Կոմպոզիցիոն խմբագիր՝ Վ. ԴԱՔԵՍՅԱՆ

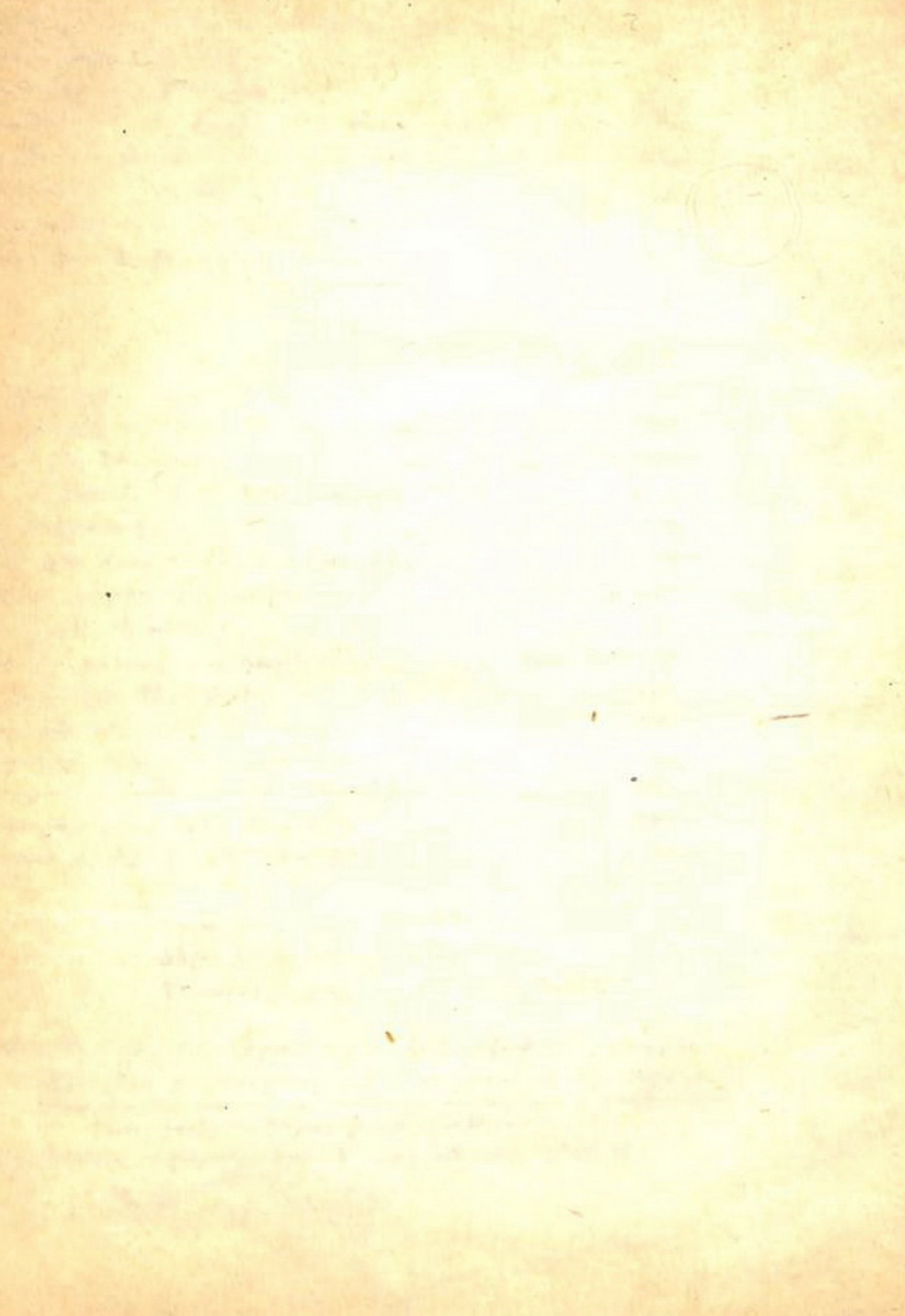
ՎՖ 02357: Պատվեր 75, Տիրաժ 3000, Հանձնված է արտադրության 11|XII 1948 թ, ստորագրված է տպագրելու 1|2 1949 թ.

Հայտնիագրաֆերատի վարչություն

Գրքի տան տպարան, Երևան, Տեխյան—91, 1949 թ.:

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0040626

A $\frac{I}{5296}$